

FÆSTNINGSBYEN FREDERICIA
HELHEDSPAN FOR VOLDEN
PROGRAM
INDBUDT PROJEKTKONKURRENCE
OKTOBER 2016

FREDERICIA
KOMMUNE

FÆSTNINGSBYEN FREDERICIA HELHEDSPAN FOR VOLDEN

PROGRAM

INDBUDT PROJEKTKONKURRENCE

OKTOBER 2016

INVITATION [side 2](#)

LOKALITETER OG BEGREBER [side 4](#)

FORUDSÆTNINGER

FÆSTNINGSBYENS HISTORIE [side 9](#)

VOLDANLÆGGET I DAG [side 19](#)

UDVIKLINGSAKTIVITETER I FREDERICIA [side 23](#)

AKTØR- OG BORGERSYNSPUNKTER [side 27](#)

VISION

DEN UNIKKE FÆSTNINGSBY [side 32](#)

OPGAVE

HELHEDSPAN FOR VOLDEN [side 35](#)

OVERSIGTSPLAN VOLDEN [side 36](#)

GENERELLE GUIDELINES [side 39](#)

FOKUSPUNKT 1 – KONGENS PORT [side 42](#)

FOKUSPUNKT 2 – DANMARKS PORT [side 44](#)

FOKUSPUNKT 3 – PRANGERVEJ [side 46](#)

FOKUSPUNKT 4 – HOLSTENSVEJ [side 48](#)

REALISERING [side 50](#)

BETINGELSER

KONKURRENCETEKNISKE BETINGELSER [side 52](#)

INVITATION I PROJEKTKONKURRENCE OM EN HELHEDSPLAN FOR VOLDEN

FÆSTNINGSBYEN FREDERICIA rummer en unik fortælling om en historisk sammenhæng mellem et forsvarsværk og en by. Denne fortælling kommer på grund af en række forhold ikke til sin ret i dag.

FREDERICIA KOMMUNE ønsker nu i samarbejde med A.P. MØLLER FONDEN at realisere en række initiativer, som kan styrke vold og by og forstærke fæstningsbyen Fredericia som en national og international attraktion.

Denne indbudte projektkonkurrence om en HELHEDSPLAN FOR VOLDEN skal skabe rammerne for realiseringen.

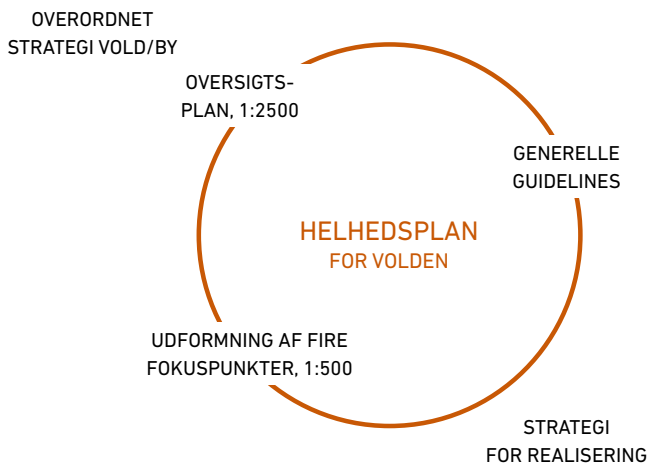
Fredericia Kommune inviterer hermed fem udvalgte teams til en indbudt konkurrence om Fæstningsbyen Fredericia – Helhedsplan for volden.

Fredericia rummer en – i både dansk og international sammenhæng – enestående bystruktur. Volden og byen har historisk indgået i en symbiose, hvor vold og by har været hinandens forudsætninger, og samspillet mellem fæstningens grønne krans og byens snorlige gader giver Fredericia en helt særlig identitet. Fredericia Kommune og mange gode lokale kræfter har gennem årene arbejdet med at udvikle fæstningsbyen og volden.

En donation fra A.P. Møller og Hustru Chastine Mc-Kinney Møllers Fond til almene Formaal (herefter A.P. Møller Fonden) på 35 mio. kr. muliggør nu, at der både kan udarbejdes en helhedsplan og for 30 mio. kr. realiseres en første etape med konkrete aktiviteter. Den første etape forventes realiseret i 2020.

Helhedsplanen skal omfatte:

- En overordnet strategi for forholdet vold/by
- En oversigtsplan for volden
- Generelle guidelines for bearbejdning af volden
- Konkret udformning af fire udvalgte fokuspunkter
- En strategi for realisering

NÅR DU ANKOMMER TIL FREDERICIA,
SKAL DU IKKE VÆRE I TVIVL OM, AT DU ER I
EN FÆSTNINGSBY MED EN HELT SÆRLIG HISTORIE,
SOM SKAL OPLEVES ...

Helhedsplanen skal genskabe billedet af en samlet fæstningsby, hvor vold og by igen er uadskillelige – både i bevidstheden og i det fysiske rum. Ønsket er, at volden i fremtiden bliver mere synlig, mere tilgængelig, mere tydelig i sin historiefortælling og endnu mere velegnet som rekreativ park for de mange, der allerede i dag benytter volden i det daglige. Det er vores ønske at få udarbejdet en helhedsplan, som er solidt forankret blandt byens borgere og særlige aktører.

Helhedsplanen skal ses i sammenhæng med en række øvrige udviklingsaktiviteter, som i disse år er ved at forvandle Fredericia. Det drejer sig om initiativer til at styrke kulturarven, hvor en ny donation fra A.P. Møller Fonden netop har muliggjort videreførelse af Bevaringsfonden for Fæstningsbyen Fredericias arbejde med bymidtens mange bevaringsværdige bygninger. Og det drejer sig om en række byfornyelses- og byudviklingsaktiviteter – først og fremmest udbygningen af det helt nye byområde FredericiaC på de tidligere havneområder.

Helhedsplanen er en kompleks opgave, som både forudsætter indlevelse i de helt særlige historiske forudsætninger og i kravene til en levende og nutidig bypark.

Vi har store forventninger til resultatet af konkurrencen og ser frem til at kunne realisere dette næste vigtige skridt i udviklingen af fæstningsbyen Frederica som lokal, national og international attraktion.

God arbejdslyst!

Jacob Bjerregaard
Borgmester, Fredericia Kommune

VOLDEN SKAL UDVIKLES SOM
BÅDE EN ENESTÅENDE **HISTORISK
ATTRAKTION** OG ET ATTRAKTIVT
REKREATIVT LANDSKAB FOR
BORGERE OG BESØGENDE ...

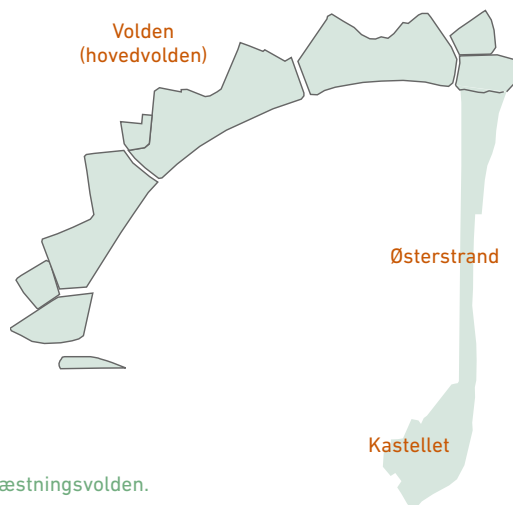

FREDERICIA

Fæstningsbyen er anlagt på en odde i Lillebælt – oprindeligt kaldt Bersodde, senere Frederiks Odde efter Kong Frederik 3.

VOLDEN

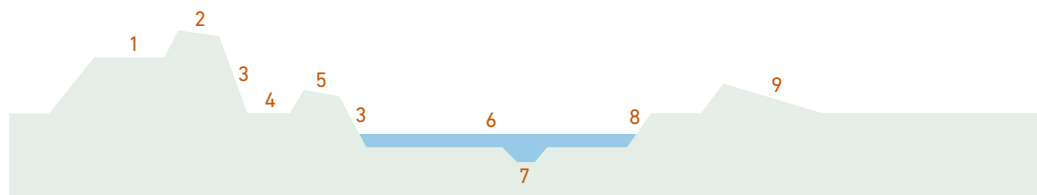
Konkurrencen omfatter en helhedsplan for volden. Begrebet volden anvendes i denne sammenhæng om hovedvolden, som strækker sig fra Holstens Bastion til Danmarks Bastion. Denne del af volden omfatter ca. 330.000 m². Det samlede voldanlæg består derudover af voldlinjen langs Østerstrand samt Kastellet.

Bastion Fremspringende, i regel polygonformet, del af fæstningsvolden.

Kurtine Den del af fæstningsvolden, der forbinder to bastioner.

Ravelin En halvmåneformet eller et vinkelbøjet udenværk til beskyttelse af fæstningens adgangsveje.

1. Hovedvold 2. Brystværn 3. Escarpe 4. Skyttegang 5. Faussebrai (forvold) 6. Voldgrav 7. Cunette 8. Contraescarpe 9. Glacis (forterræn)

VOLDBEGREBER

Tegningen viser noget af den terminologi, som anvendes om de enkelte dele af volden.

Kilde: Morten Zierau: "Volden rundt" og Museerne i Fredericia.

Holstens Bastion

Slesvigs Bastion

Prinsessens
Bastion

Prins Georgs
Bastion

Prins Christians
Bastion

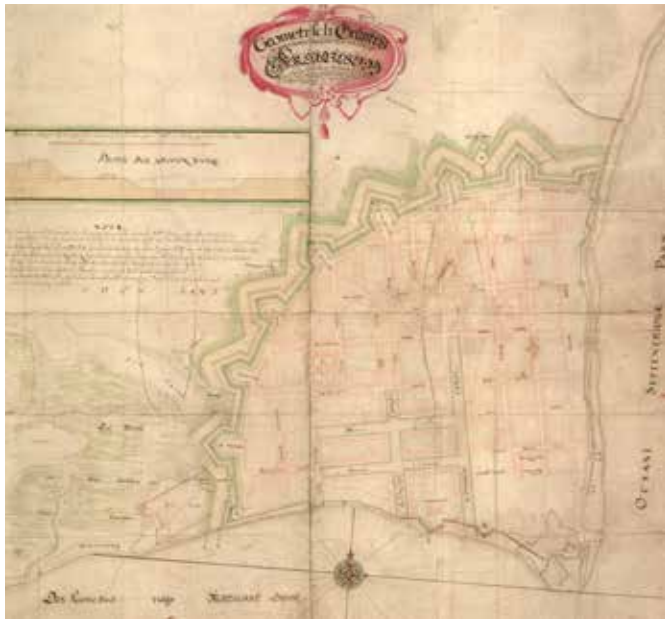
Dronningens
Bastion

Kongens
Bastion

Danmarks
Bastion

F
ORUDSÆTNINGER

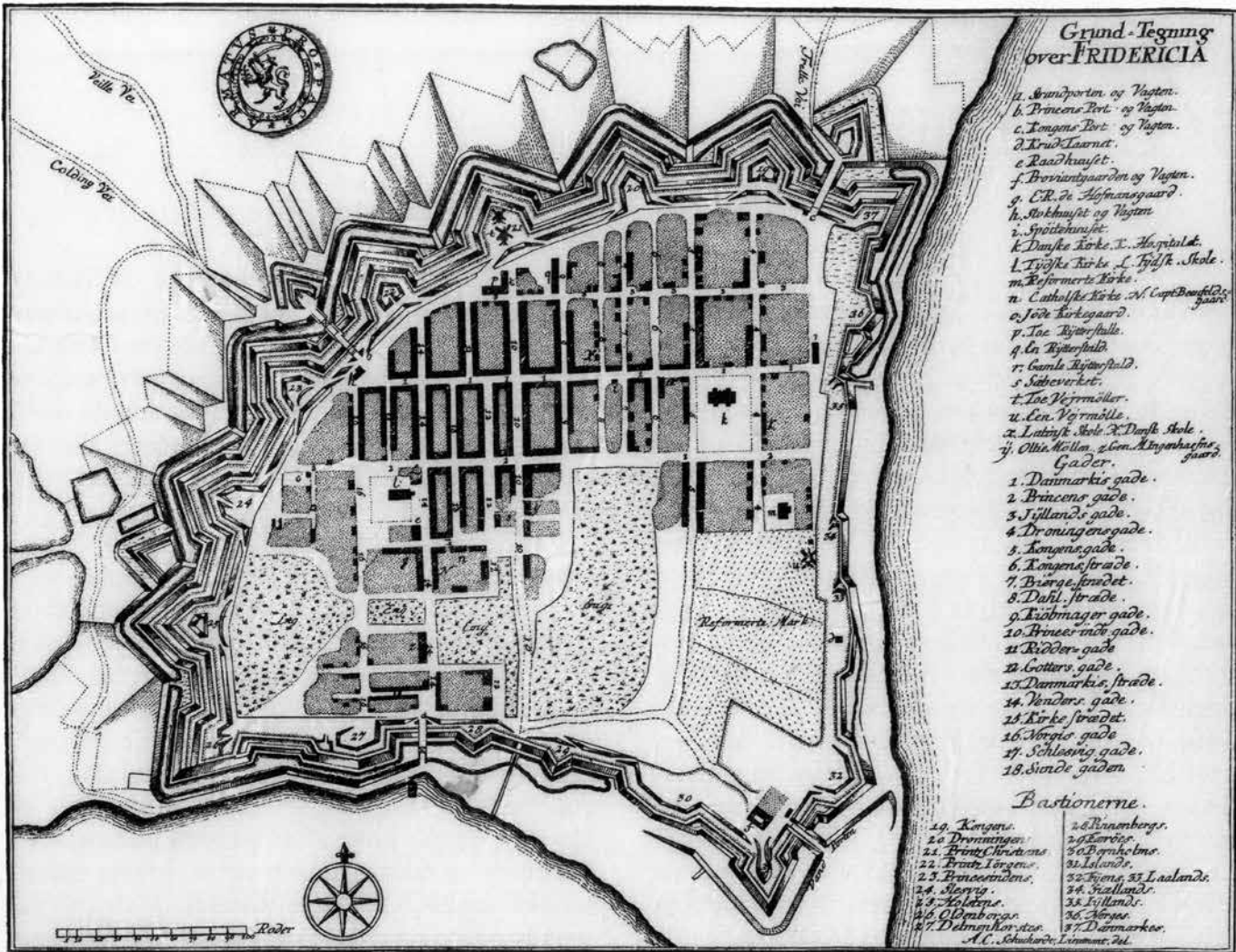

KORT OVER FREDERICIA 1657

Kortet er tegnet af den svenske generalkvartermesterløjtnant Erik Dahlberg, som var med under erobringen af Frederiksdodden den 24. oktober 1657. Kortet er en kopi efter Georg Hoffmanns byggekort fra 1650. (Museerne i Fredericia).

FÆSTNINGSBYEN 1768

Kortet fra Pontoppidans Danske Atlas er et af de første kort, som viser fæstningsbyens faktiske udstrækning. Kortet er tegnet af løjtnant Adolf Christoph Schuardt og kobberstøkket af Jonas Haas. (Museerne i Fredericia).

FORUDSÆTNINGER FÆSTNINGSBYENS HISTORIE

Kilde: Museerne i Fredericia ved Mikael Holdgaard Nielsen

Udviklingen af Fredericia kan ikke ske uden en grundlæggende forståelse for byens helt særlige historiske baggrund. I Fredericia er byen fæstningen og fæstningen byen. Forståelsen for denne symbiose og et kendskab til de militærhistoriske begivenheder, der har fundet sted ved fæstningen, er afgørende for arbejdet med byens fremtid – og for udformningen af en helhedsplan for volden.

1600-TALLET

Baggrunden for fæstningen

Det danske farvand, Lillebælt, blev for første gang til en egentlig krigszone i Kejserkrigen 1626-1629, hvor Kong Christian 4. gik ind i Trediveårskrigen med fatale konsekvenser for det danske kongerige. Da Kejserkrigen var forbi, stod det klart, at Jylland havde brug for et nyt fæstningsforsvar mod en indtrængende fjende fra syd.

Adelsmanden og rigsrådet Anders Bille foreslog ved midten af 1640'erne, at Jylland skulle sikres med udbyggede fæstninger ved Bersodde og Strib på Fyn. Bersodde var dog ikke et oplagt sted for en ny fæstningsby. Området var sumpet og ubeboet, og kysten lå ubeskyttet mod Lillebælt. Militært set var placeringen dog et oplagt valg. Bersodde Skanse kunne bruges som udgangspunkt for fæstningen.

På trods af ulemperne blev beslutningen taget. Ved Bersodde skulle Jyllands nye fæstningsby anlægges, og den 15. december 1650 fik byen sine første privilegier af Kong Frederik 3. Mod slutningen af 1640'erne blev arbejdet efterhånden mere reelt og fæstningsbyen ændrede omkring 1651 navn til Frederiksdodde, navngivet efter den nye konge, Kong Frederik 3.

LÆS MERE OM FÆSTNINGSBYENS HISTORIE

- Bilag 1: Fredericias historie kort fortalt, Museerne i Fredericia, 2016
- www.fredericiahistorie.dk
- Fredericia Fæstnings Historie, bind 1-3, Landskomiteen til Renovering af Fredericia Vold og Lokalhistorisk Forlag, Fredericia, 2010

Planlægningen af fæstningen

Det ses af datidige tegninger, at fæstningsværket ved Frederiksdodde skulle bestå af fire dele:

- 1) En hovedvold med flere bastioner og en vandfyldt voldgrav ind mod land.
- 2) En forsvarsmur langs Sønderstrand.
- 3) En voldlinje langs Østerstrand.
- 4) Et kastel på Bersodde spids.

Opbygningen skulle ske efter et ældre nederlandsk fæstningssystem og blev opført med syv hele og to halve bastioner over en samlet længde på over 2 km. Hovedvolden var 5,5 meter høj og 11 meter bred. Herudover var volden kronet af et brystværn på knap to meter. Voldgraven foran volden var ca. 44 meter bred og 3,5 meter dyb.

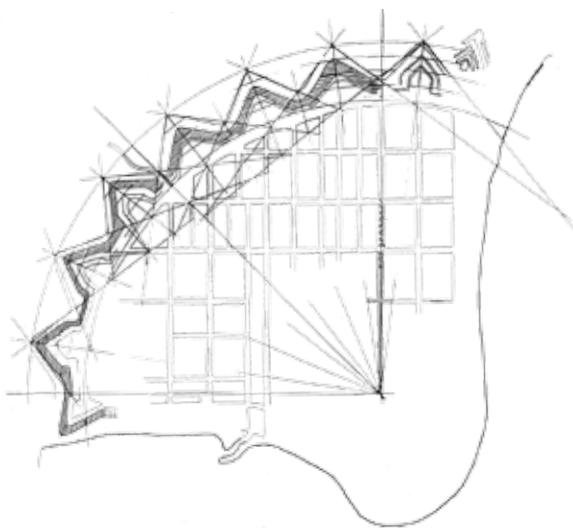
Mens volden blev anlagt efter nederlandsk renæssancestil, blev gadenettet anlagt efter et moderne barokpræg. Der var således to hovedgader, Kongensgade og Slesvigsgade/Rosensgade, der førte til hver sin port. Hertil lå gaderne lige og vinkelret i byen og skabte dermed et antal karréer af forskellige størrelser. Der skabtes derved et stramt opbygget gadenet med karakteristiske lige, gennemgående

gader, som dannede de mange større og mindre karréer, hvor byens huse opførtes. Desuden anlagdes en voldgade, som fulgte voldfodens inderside ind mod byen.

Da Frederiksodde blev planlagt, blev gadenavne og offentlige bygninger også medtaget. Der skulle bygges to kirker, en handelsbørs, en proviantgård, et rådhus, et stort antal militære bygninger og muligvis et kongeligt palads. Således så de prestigefyldte planer for den nye fæstningsby ud i 1650, da byen fik sine privilegier, hvorefter det praktiske arbejde med at opføre fæstningsbyen kunne begynde.

Fæstningsbyen anlægges

Byggeriet af selve fæstningsanlægget blev påbegyndt i 1651. Alle i riget skulle sende én karl for hver 100 tønder hartkorn til at arbejde på byggeriet i fire måneder, eller yde en penge-erstatning. Det område, der skulle bruges til at anlægge fæstningsbyen Frederiksodde, var ejet af tre nærtliggende landsbyer, således Hyby, Hannerup, Ullerup. Disse landsbyer fik ordre om, at alle gårdene i landsbyerne skulle flyttes ind i den nye fæstning. Dette fandt sted i tiden fra 1651-1656, hvor byen således i første omgang blev befolket med bønder fra oplandet. Arbejdet stod på de følgende år, og i 1657 opfattede de danske styrker fæstningen som anvendelig som støttepunkt i forsvaret af Jylland.

FÆSTNINGENS GEOMETRI

Fæstningsanlæggets konstruktion har centrum i Kongens Punkt, hvor Kongensgade og Oldenborggade i dag krydser hinanden. (Museerne i Fredericia).

Svenskekrigen 1657 – fæstningen ødelægges

I slutningen af 1657 skulle den kun syv år gamle fæstningsby så stå sin første prøve i krig. Danmark havde erklæret Sverige krig. Det var den danske konge, Kong Frederik 3., der fremsendte en krigserklæring den 1. juni 1657 til den svenske konge Karl X Gustav. Den danske konge var opsat på at tilbageerobre de mistede landområder, som måtte afstås efter fredsforhandlingerne som følge af nederlaget under Torstenssonkrigen. Krigslykken vendte imidlertid i løbet af få måneder til svensk side, og i slutningen af august måned besatte en svensk hær Jylland.

Svenskerne indledte nu en egentlig belejring af den kun knap syv år gamle fæstning ved Frederiksodde. Efter to måneders belejring stormede den svenske hær imidlertid fæstningen den 24. oktober under ledelse af den svenske general Karl Gustav Wrangel. General Wrangel foretog et samtidigt angreb mod fæstningens tre porte og de bastioner, der flankerede dem. Han deltog selv ved Søjbjerg Port, hvor han gennem rekognosceringer havde konstateret fæstningens svageste punkt. Samtidig med angrebene på hovedindgangene og voldene sendtes fjendtligt rytteri ud i Lillebælt for at omgå fæstningen ved de opførte palisader ud i Møllebugten. Tømrere huggede effektivt palisaderne ned og svensk rytteri var snart inde i byen. Dermed kunne de svenske ryttere falde det danske forsvar i ryggen og efter omkring 1½ times kamp var slaget forbi. Efter kampene tillod Wrangel besættelsestropperne to timers plyndring.

Den 17. maj 1659 tilbageerobrede polske, brandenburgske og kejserlige forbundsfæller uden kamp fæstningsbyen fra svenskerne. De svenske besættelsestropper ødelagde byen en sidste gang inden deres tilbagetrækning, men også hjælpetropperne sugede om nogen den sidste næring ud af byen. Da byen efter to år besættelse atter kom på danske hænder i oktober 1659, var der tale om en hovedvold, som var gjort ukampdygtig af svenskerne og en by, der som det resterende Danmark, var lagt i ruiner.

Genopbygningen af fæstningen

Arbejdet med genopbygningen af fæstningen i Frederiksodde gik i gang omkring 1661/1662. På samme tid blev de øvrige fæstninger i Danmark også genopbygget, og Nyborg fik en helt ny fæstning. Desværre for både Nyborg og Frederiksodde betød denne store plan for fæstningsbyggeri i Danmark, at pengene ikke slog til. Derfor blev hverken Frederiksodde eller Nyborg fuldstændigt færdigbyg-

get før 50 år senere, hvor Danmark igen kom i krig med Sverige.

I 1665 var genopbygningen af volden så langt, at bastionerne også blev omdøbt sammen med de tre porte: Kongens Port, Prinsens Port – der endte med at blive hovedporten – og Strandporten. Alle navne på bastioner og porte henviste klart til den nu enevældige kongemagt. Det var det kongelige hus som Kongens Bastion, Dronningens Bastion, Prins Georgs Bastion, Prins Christians Bastion og Prinsessens Bastion samt navnene på de kongelige besiddelser som Danmarks Bastion, Slesvigs Bastion, Holstens Bastion og Oldenburgs Bastion.

I februar 1666 var fæstningsarbejdet nået så langt, at man opstillede kanoner på bastionerne. I 1667 manglede man blot at færdiggøre kastellet og volden langs Østerstrand, men i 1668 stoppede store dele af arbejdet, da der ikke længere var midler til fæstningsbyggeriet i Danmark. Dermed stod fæstningen kun delvist færdig. Hovedvolden var genopbygget med bastioner og portene var opført og beskyttet af raveliner. Voldgraven var gravet og fyldt med vand. Både Søndervold og Østervold mod henholdsvis Møllebugten og Lillebælt var blevet forsynet med en vold, så byen lå beskyttet på alle sider. Endnu engang måtte man konstatere, at en udbygning af kastellet manglede. De følgende 30 år fik den moderne fæstning imidlertid lov til at passe sig selv og blev således ikke vedligeholdt. Dette resulterede i, at voldene langsomt sank sammen, voldgraven mudrede til, og tømmeret i broer og porte rådned op.

Genopbygningen af byen

Imidlertid var der også en hel by, som skulle genopbygges. I 1664 ændrede byen navn til Fredericia. Dette skete officielt for at markere, at der var tale om en ny fæstningsby, der ikke skulle knyttes til nederlaget i 1657. I folkemunde var det dog allerede dengang kendt, at navnet Frederiksodde blev ændret, fordi det ofte blev kaldt for Frederiksøde med henvisning til problemerne med at lokke folk til at bosætte sig i byen.

I 1665 tegnede Gottfried Hoffmann en revideret byplan over Fredericia, der har dannet grundlag for byens udseende helt op til nutiden. Her kan man se planerne for byen, hvor kanalerne og havnen fortsat var med i planen. De to lutherske kirker var udstukket på kortet, og det samme med torvepladserne. Det var vel planen, at gaderne skulle anlægges, efterhånden som byggegrundene blev

FÆSTNINGEN I TAL

Fæstningen havde mod land **7 HELE** og **2 HALVE** bastioner. Strækningen var på knap **2 km**, og voldanlægget med grav fyldte **103 ha**. Mod de to vandsider byggedes en noget svagere befæstning.

Afstanden mellem bastionerne blev fastsat ud fra muskettens rækkevidde (**ca. 250-300 m**). En bastions størrelse målt ved foden er på **ca. 20.000 m²**, hvilket svarer til 3 fodboldbaner.

Volden er **60-70 m** bred ved foden, og **ca. 40 m** bred ved toppen. Højden over gaden er **ca. 6-8 m**. Oven på dette er der bygget brystning, traverser og kavalerer på bastionerne. Kongens Bastion ligger **15 m** over gaden, og er voldens højeste punkt.

DET HISTORISKE VOLDANLÆG

Øverst: Slesvigs Bastion.

Nederst: Danmarks Bastion.

udnyttet. I 1700-tallet var således kun 2/3 af gaderne anlagt. I 1677 boede der godt 600 indbyggere i Fredericia. Langt størsteparten af disse var fortsat bønder.

1700-TALLET

Store Nordiske Krig

Omkring 30 år efter den store genopbygning var fæstningsvolden atter i forfald. Danmark havde ganske vist været i krig med Sverige nok en gang i 1675-1679, men denne krig var koncentreret i Skåne og berørte derfor ikke Jylland og Fredericia. I 1709 indledte den danske Kong Frederik 4. et nyt forbund med Sachsen-Polen og Rusland mod Sverige. Herefter blev en krigserklæring sendt til den svenske konge. Dette er Store Nordiske Krig. På dette tidspunkt var Fredericia slet ikke i stand til forsvar.

Allerede i marts 1710 led den danske hær et stort nederlag i Skåne, hvorefter der var frygt for, at de svenske soldater i Nordtyskland igen ville gå op i Jylland. Derfor blev der givet ordre til, at Fredericia omgående skulle sættes i forsvarsstand. 4.000 soldater og ca. 1.300 bønder blev kommanderet til Fredericia for at arbejde på fæstningen. I løbet af ganske få måneder blev fæstningen sat fuldstændigt i stand. Fæstningen blev nu fyldt op med soldater, artilleri, krudt og kugler samt proviant, så den nyistandsatte fæstning ville være i stand til at modstå en fjendtlig hær. Hvorom alt er, blev den svenske hær bremset og overgav sig senere til Kong Frederik 4.

Efter Store Nordiske Krigs afslutning skete der ikke meget nyt ved Fredericias fæstning. Denne manglende udbygning af Fredericia gjorde, at byen på mange måder stod helt stille i 1700-tallet. Efter Store Nordiske Krig var Danmark ikke direkte involveret i krige i resten af 1700-tallet. Derfor fik fæstningen ikke den store opmærksomhed fra regeringen og forfaldt herefter langsomt, men sikkert. Der blev bygget møller på volden og køer fik lov til at græsse på volden, på trods af at dette egentligt var forbudt.

1800-TALLET

Første Slesvigske Krig – 1848

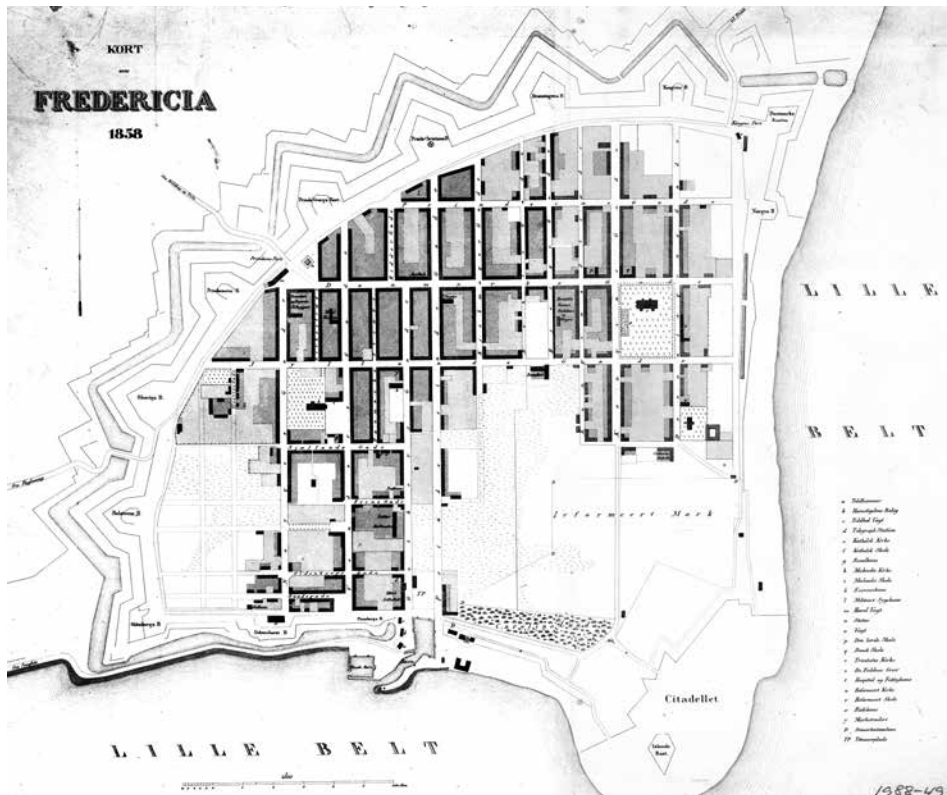
I 1840'erne var der stor uro i Europa. For at gøre en meget lang historie kort, udbrød der krig i 1848, hvor Slesvig-Holsten gjorde oprør støttet af den prøjsiske hær. Fæstningen i Rendsburg blev hurtigt taget af slesvig-holstenerne, mens den danske hær mobiliserede. Garnisonen i Fredericia blev sendt til Kolding for at bevogte grænsen mellem kongeriget Danmark og hertugdømmet Slesvig. I stedet skulle borgerbevæbningen i Fredericia bevogte fæstningen.

Fredericia fæstning var dog i 1848 i en miserabel stand efter 130 år uden ordentlig vedligeholdelse. Det stod hurtigt klart, at byen ikke kunne forsvares. Alt brugbart krigsmateriel blev derfor overført til Fyn. Den 2. maj 1848 kunne prøjsiske soldater derfor rykke ind i Fredericia og besætte byen. Dette var imod krigens formål og berettigelse, da det var et oprør i Slesvig-Holsten. Det var derfor en overtrædelse, at en prøjsisk hær gik ind i kongerigets område. De europæiske stormagter tvang derfor den prøjsiske hær til at forlade Fredericia igen, inden der var gået en måned.

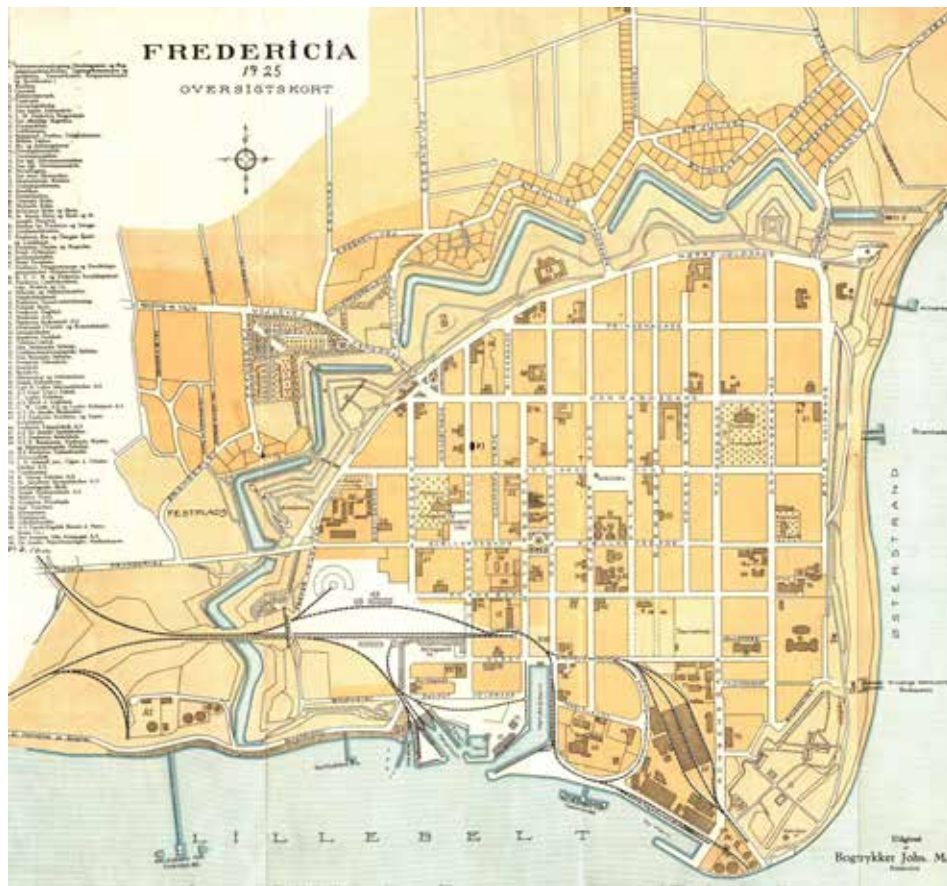
Fredericia blev igen taget i brug af det danske militær, og i januar 1849 foreslog oberst Lunding, at Fredericia blev sat i forsvarsstand. Lunding blev sendt til Fredericia i februar 1849 og gik i gang med arbejdet. Med hård disciplin lykkedes det for Lunding at få genopbygget Fredericia fæstning i løbet af få måneder. Dette var særdeles vigtigt, for de slesvig-holstenske tropper vandt frem, og den 8. maj 1849 stod fjenden nok engang foran Fredericias volde.

I to måneder blev Fredericia belejret med bombardement. Der var i denne tid flere mindre træfninger, der ledte frem til det store udfald den 6. juli 1849. I dagene op til den 6. juli blev der i hemmelighed sendt store danske troppean-

KORT OVER FREDERICIA 1858
 Udsnit af kort i Trap Danmark,
 1. udgave.

FÆSTNINGSBYEN 1928
 Kort over Fredericia fra 1928,
 udgivet af bogtrykker
 Johs. Madsen, Fredericia.

samlinger til Fredericia ad vandvejen. I alt var der ca. 23.000 danske soldater i Fredericia, hvoraf ca. 19.000 skulle udføre det natlige udfald, mens den slesvig-holstenske hær var på ca. 14.000 mand. Udfaldet faldt ud til danskerne fordel, og på trods af store tab under de hårde kampe, lykkedes det at jage den slesvig-holstenske hær på flugt, og belejringen blev ophævet.

Efter udfaldet fra Fredericia vendte krigslykken til dansk fordel. Udfaldet fra Fredericia skabte en positiv stemning i Danmark, og gav en stor tro på, at Danmark kunne vinde krigen. Der gik dog endnu noget tid, inden krigen sluttede, og flere voldsomme slag fandt sted – blandt andet ved Isted den 25. juli 1850. Udfaldet fra Fredericia den 6. juli 1849 har printet sig dybt ind i byens historie, og bliver stadig hvert år markeret med en stor højtideligholdelse, hvor Den Tapre Landsoldat er i centrum.

Anden Slesvigske Krig – 1864

Det slesvigske spørgsmål var ikke blevet afklaret med afslutningen på Første Slesvigske Krig, og i efteråret 1863 stod det klart, at der ville udbryde en konflikt. Ved udsigten til krig i efteråret 1863 blev en mobilisering sat i værk i Fredericia. Fæstningen havde nok en gang fået lov til at falde i fredstid, og den var slet ikke funktionsdygtig i 1863.

Krigen brød ud mellem Danmark og et forbund bestående af Østrig og Prøjsen. Det kom hurtigt til en konfrontation ved Dannevirke og Sankelmark. Efter rømningen af Dannevirke rykkede fjendens hær som bekendt nordpå, og Fredericia blev fra den 8. marts 1864 indesluttet mod landsiderne. På dette tidspunkt blev der fortsat arbejdet på udbedringerne af voldene, mens byens befolkning blev evakueret den 19. marts.

Mellem den 17. og den 22. marts blev Fredericia udsat for et heftigt bombardement af den prøjsiske hær. Den 22. marts afløste den østrigske hær dog den prøjsiske, og overtog belejringen. Efter stormen på Dybbøl den 18. april beordrede krigsminister Lundbye, at Fredericia skulle rømmes. På dette tidspunkt var der omtrent 13.500 mand inde i Fredericia samt omkring 600 heste. General Lunding protesterede kraftigt, men den 26. og 27. april evakueredes byen fuldstændigt. Tilbage var kun de få indbyggere, der havde valgt at blive i byen under belejringen. I august begyndte Fredericias indbyggere så småt at vende tilbage til den besatte by, og den 16. november 1864 rejste østrigerne væk igen, efter krigen var afsluttet med et dansk nederlag.

Fæstningen nedlægges

Byen var hårdt ramt efter krigshandlingerne, og mange huse stod nedbrændte tilbage. Volden omkring byen var forholdsvis intakt – det var kun selve fæstningsanlæggene, der var blevet ødelagt. Nu fulgte en diskussion af, hvilken rolle Fredericia som befæstning skulle have efter krigens afslutning. Det stod hurtigt klart, at byen fortsat skulle huse en garnison. Med hensyn til befæstningen af byen, var der egentligt kun to muligheder: En fastholdelse og udbygning af forsvarsværkerne til en tidssvarende fæstning, eller en nedlæggelse af fæstningen.

Diskussionerne mellem disse muligheder fortsatte, men efter den korte fransk-tyske krig i 1870 var der ikke længere nogen forhåbninger om, at Fredericia kunne tillægges nogen betydende rolle i et forsvar af kongeriget – dertil var den tyske krigsmaskine for stærk. Det militære forsvarsfokus blev i stedet rettet mod hovedstaden og farvandet Øresund og Storebælt.

Af navn fortsatte fæstningen imidlertid også efter 1870, og størsteparten af voldene og demarkationsterrænet på ca. 1200 m uden for voldene blev bevaret, men ikke vedligeholdt. Efter 1870 blev der taget flere mindre skridt mod den endelige nedlægning af Fredericias fæstning. Først afstod Krigsministeriet et areal uden for voldene til anlæggelse af en kirkegård for byens to sognekirker. Siden opførtes store offentlige institutioner på området uden for volden. Frem mod 1908 afhændede militæret alle sydlige fæstningsværker mod søsiden til havnen og industri, bortset fra Oldenborgs Bastion og Kastellet.

1900-TALLET

Fra militæranlæg til bypark

I 1909 blev Fredericia Fæstnings Kommandantskab ophævet og erstattet af Garnisonskommandantskabet i Fredericia. Den 1. april 1914 købte Fredericia Kommune så voldterrænet for 100.000 kr., og i 1917 blev hele volden fredet som fæstningsværk. I de sidste 100 år har volden fungeret dels som en bypark og dels som en formidling af Fredericias oprindelige betydning som fæstningsby.

Det skal nævnes, at kastellet først overgår til kommunens eje i 1937. Endelig køber kommunen Krudttårnet samt Kongens Portvagt i 1996. Kommunen køber Hovedvagten i 2015, samtidig med Bülow's kaserne.

NØRRE PORT

Porten er opført i 1922 og er tegnet af arkitekten O. Gundlach-Pedersen i nyklassicistisk stil. Porten stod oprindeligt med pudset facade, bemalingen er kommet til i 1980'erne. Gundlach-Pedersen tegnede også Danmarks Port og det hvide vandtårn.

FÆSTNINGEN VED HOLSTENSVEJ

Rekonstruktion på nutidigt kort af den i dag ikke-eksisterende sydlige del af Holstens Bastion samt hele Oldenborgs Bastion.

TIDSLINJE FÆSTNINGSBYEN

- 1646 Rigmarsk Anders Bille udarbejder en forsvarsplan, der indebærer en fæstning på Bersodde, det senere Fredericia.
- 1650 Kong Frederik 3. giver byen købstadsprivilegier den 15. december 1650 – byens officielle fødselsdag.
- 1657 Svenskekrigen – svenske styrker indtager byen den 24. oktober 1657 og plyndrer den.
- 1659 De svenske tropper forlader fæstningen efter at have ødelagt det meste.
- 1675 Genopbygningen af fæstningen afsluttes, hvorefter den får lov at forfalde.
- 1709 I løbet af halvandet år istandsætter 5.000 mand fæstningen som følge af truslen fra Store Nordiske Krig.
- 1763 Fæstningen nedklassificeres, og vedligehold af fæstningen ophører.
- 1811 Volden gennembrydes første gang ved anlæg af Gl. Havn.
- 1848 Fæstningen betragtes som uden værdi ved starten af Første Slesvigske Krig.
- 1849 Den forsømte fæstning sættes i forsvarsklar stand. Fæstningen holdes af danske styrker til udfaldet 6. juli 1849.
- 1864 Anden Slesvigske Krig – Fredericia belejres og bombarderes. Efter nederlaget ved Dybbøl overgives fæstningen til østrigske tropper.
- 1866 Fredericia bliver et trafikalt knudepunkt efter anlæg af jernbanen.
- 1909 Fæstningen nedlægges ved Forsvarsloven af den 30. september 1909.
- 1914 Fredericia Kommune køber voldterrænet for 100.000 kr. efter ønske fra byens borgere. Kastelet forbliver på militærets hænder.
- 1917 Volden sikres for eftertiden ved indgåelse af en fredlysningsoverenskomst. Forterrænet frigives til villabebyggelse.
- 1918 Prangervej føres igennem volden.
- 1922 Nørreport opføres.
- 1924 Danmarks Port opføres.
- 1937 Kastelet overgår til kommunens eje.

KORT OM FÆSTNINGENS BASTIONER

Oldenborgs Bastion

Oldenborgs Bastion lå ud til Møllebugten som en halvbastion. Før fredningen i 1917 nåede dele af fæstningsarealet uheldigvis at blive solgt til forskellige investorer. Oldenborgs Bastion blev på den måde overdraget til Statsbanernes brug og dermed sløjftet.

Holstens Bastion – 1

Holstens Bastion var oprindelig en helbastion. Den var et af fæstningens svageste punkter og blev derfor udstyret med kraftigere kanoner. Bastionen var intakt frem til 1865, da jernbanen blev ført ind i byen. Den fremstår i dag som en "halv" bastion, hvor den sydligste halvdel er fjernet til fordel for jernbaneskinneerne. På bastionen ligger i dag DSB-mindelund, hvor alle DSB-ansatte som er omkommet i ulykker i tjenesten mindes.

Slesvigs Bastion – 2

Slesvigs Bastion er den bastion, der formæssigt kommer nærmest det oprindelige fæstningsbyggeri i 1650'erne. Således er denne åbne bastions centrale del hul og ligger i niveau med voldgaden. I 1918 blev kurtinen mellem Slesvigs Bastions og Holstens Bastion gennembrudt, således at Prangervej blev sammenført med Sjællandsgade. Vester Voldgade er anlagt på fæstningens areal, hvilket har medført, at voldens forløb er forvrænget på dette sted, idet der mangler en del af voldanlægget.

Prinsessens Bastion – 3

Prinsessens Bastion er ombygget, så den i dag står, som den tog sig ud under Borgerkrigen 1848-1851, og ligeledes er bastionen bestykket med kanoner som dengang. I kurtinen mellem Prinsessens Bastion og Prins Georgs Bastion anlagde man Prinsens Port, som i dag er den eneste oprindelige tilbageværende hovedindgang. Den nuværende port er fra 1753. Syd for porten indviedes Danmarks Port i 1925.

Prins Georgs Bastion – 4

Prins Georgs Bastion fremstår med en markant stor højde over voldgraven, hvilket skyldes en ombygning foretaget i 1861. Den lave vold, som løber foran bastionerne mod syd, er fjernet her. Det gav mulighed for at forstærke hovedvolden og forsyne den med en bredere brystning. På Prins Georgs Bastion står det hvide vandtårn, som blev opført i 1908. Vandtårnet blev sat ud af drift i 1994 og fungerer i dag som et fortræffeligt udsigtspunkt, hvorfra store dele af byens historie kan formidles.

Prins Christians Bastion – 5

På Prins Christians Bastion blev der i 1733 opført en voldmølle. Her stod i alt seks forskellige møller gennem 160 år. I 1916 opførtes i stedet Dansk Købestævne, som var en stor udstillingsbygning, der fyldte hele bastionen. Bygningen blev sidenhen ødelagt ved to brande i 1980 og 1984. Efterfølgende blev Prins Christians Bastion ombygget i 1989, så den i dag fremstår som en rekonstruktion af volden, som den tog sig ud i 1861.

Dronningens Bastion – 6

Dronningens Bastion adskiller sig fra de øvrige bastioner på grund af meget ustabile jordmasser, der gør, at bastionens former flyder ud. Det ses tydeligt, at de øvrige bastioners skarpe former ikke genfindes her. Det er formodentlig aldrig lykkedes at opføre bastionen i fuldt omfang ud mod voldgraven af samme grund. Jordforholdene er grunden til, at Dronningens Bastion er valgt som stedet, hvor beplantningen er vildere, og hvor der er en højere biodiversitet.

Kongens Bastion – 7

Kongens Bastion fremstår stort set som ved genopbygningen efter svenskernes ødelæggelse af Fredericia i 1657. Den er således næsten uberørt af ombygningerne i 1710 og 1861-1864, samt istandsættelsen i 1849. Bastionen er dermed et fint eksempel på, hvordan et forsvarsanlæg så ud i 1600-tallet med bevarede vinkelrette flanker, der føres

ARRANGEMENTER PÅ VOLDEN

Historisk arrangement på Prinsessens Bastion med markering af udfaldet fra volden i Første Slesvigske Krig 6. juli 1849.

ind i kurtinen, med faussebrai, kavaler og stort set de oprindelige mål. Oprindeligt lå byens hovedport her i kurtinen ud til Kongensgade mellem Kongens Bastion og Dronningens Bastion. Porten blev opgivet allerede i 1665 under genopbygningen efter svenskerkrigen, for i stedet at anlægge en ny port mellem Kongens Bastion og Danmarks Bastion.

Danmarks Bastion – 8

Danmarks Bastion er yderste hjørne i hovedvolden mod øst og er fæstningens eneste tilbageværende flankebastion. Mellem Kongens Bastion og Danmarks Bastion ligger fæstningens bedst bevarede ravelin. Raveliner opførtes foran byportene for at beskytte dette svage sted mod angreb og for i det hele taget at kamuflere porten til byen. På bastionen står mindesmærket for oberst Niels Christian Lunding, som var fæstningskommandant i byen under begge slesvigske krige.

BYGNINGER PÅ VOLDEN

Det hvide vandtårn på Prins Georgs Bastion (1908) og Krudttårnet på Øster Vold (1675).

Volden ved Prinsessens Bastion og Prins Georgs Bastion.

Norges Bastion og Østervold – 9

Norges Bastion er det eneste bevarede bolværk af oprindeligt otte bastioner langs Østre- og Søndervold. Kystbastionerne blev fjernet i slutningen af 1800-tallet og starten af 1900-tallet.

Islands Bastion – 10

Islands Bastion er den eneste bastion, som blev opført på Kastellet. Der har eksisteret flere bygninger inde på kastlegrunden. Tilbage står i dag et krudtmagasin fra 1857.

LANDSKABET
 Volden udgør et enestående bynært landskab med plads til både aktivitet og stilhed og ro.

1

2

ANKOMSTEN TIL BYEN

Voldanlægget har i dag tre portindgange: Prinsens Port (1), Nørre Port (2) og Danmarks Port (3). Et af konkurrencens temaer er, hvordan der også ved de andre indgange til voldanlægget kan skabes markeringer af, at man ankommer til den historiske fæstningsby igennem et voldanlæg.

3

FORUDSÆTNINGER V VOLDANLÆGGET I DAG

Det historiske fæstningsanlæg er også i dag en integreret del af Fredericia bymidte og af hele byens identitet. Fæstningsbyen tiltrækker besøgende fra Danmark og fra udlandet og fungerer herudover som et attraktivt dagligt rekreativt tilbud for Fredericias borgere. Voldanlægget har samtidig en række udfordringer, som gør, at det enestående potentiale langt fra udfoldes fuldt ud i dag.

FREDERICIAS IDENTITET

Fredericia har de senere årtier gennemgået samme udvikling fra industriby til videns- og kulturby som mange andre danske byer. Udflytningen af industrivirksomheder, som tidligere lå placeret centralt inden for voldene, har skabt nye muligheder, men også nye udfordringer for byens identitet. Her er Fredericia begunstiget med en oplagt ramme i forhold til næsten alle andre byer, nemlig det historiske fæstningsanlæg. Fæstningsanlægget skaber en uhyre stærk identitet for byen, og den daglige kontakt med historien og særlige arrangementer, som f.eks. markeringen af 6. juli 1849, fylder meget i byens identitet.

Volden er et fredet og smukt fortidsminde, som med stolthed vises frem til besøgende udefra. Her kan man mærke historiens vingesus. For fraflyttere, der vender tilbage til byen, er volden et sted, der ofte vækker gode barndoms minder. For historie- og militærinteresserede er det især voldanlæggets opbygning, diverse slag samt den historiske betydning for Danmark, der er i fokus.

HISTORISK MONUMENT

Voldanlægget står i dag som et fredet historisk monument med en velbevaret helhed og mange historiske lokaliteter. Fæstningsanlæggets volde, grave, bastioner og raveliner indeholder hver for sig betydningsfulde militærhistoriske fortællinger – lige midt i det nutidige Fredericia.

Hovedvolden (konkurrenceområdet) rummer følgende historiske bygninger:

- Danmarks Port, opført i 1925 til aflastning af Prinsens Port.
- Prinsens Port, opført i 1753, indtil 1925 hovedporten til byen.
- Hovedvagten (Gammel Hovedvagt) ved Prinsens Port, opført i 1736 som vagtbygning og stokhus (fængsel), efterfølgende bl.a. også anvendt som militært sygehus.
- Det hvide vandtårn på Prins Georgs Bastion, opført i 1908.
- Nørre Port, opført i 1922.
- Vagtbygningen ved Kongens Port (Kongens Portvagt), opført i 1856 i sin nuværende udgave.

På voldområdet ligger derudover to andre bygninger, der har fungeret som opbevaringssted for krudt og kugler. Ved Øster Voldgade ligger krudttårnet, der er Fredericias ældst bevarede militære bygning fra 1675, og på Kastellet ligger krudtmagasinet fra 1858.

REKREATIV BYPARK

Volden omkranser den historiske bykerne og fungerer som grønt rekreativt område for byens borgere og turister. Volden er samtidig central i byens fritids- og kulturliv, og anvendes til både sport og historisk formidling. De lokale skoler bruger området i undervisningssammenhæng og studerer voldens historie, flora og fauna.

I 2012 foretog Fredericia Kommune en borgerundersøgelse af brugen af de forskellige rekreative tilbud i kommunen. Undersøgelsen viste, at otte ud af ti borgere havde besøgt volden inden for det seneste år. Derudover besøgte borgerne i Fredericia i gennemsnit volden hver sjette dag. Det gør Fredericia Vold til det mest besøgte rekreative område i kommunen.

For mange borgere og brugere er en gåtur på volden en oplevelse i sig selv. Men volden benyttes også til en lang række forskellige aktiviteter, som f.eks. undervisning for skoleklasser, historieformidling til besøgende og turister, mødested, picnic og legeplads for børnefamilier, udflugtsmål for daginstitutioner og skoler samt motion for fritidsforeninger og sportsklubber. For børnefamilier udgør volden et alternativ til Madsbyparken, der ligger uden for volden. Østerstrand, der er en del af voldanlægget ud mod Lillebælt, er et populært sted for byens borgere.

Volden indeholder i dag kun enkelte særligt indrettede opholds- og aktivitetsfaciliteter. Ved Dronningens Bastion ligger dels en kommunal legeplads, dels aktivitetsområdet "En god omvej" indrettet med en række bevægelsesredskaber og støttet af Realdania.

OVERORDNEDE UDFORDRINGER

Fredericia er i dag i en brydningstid, hvor byens fremtid som bosætningsby og turistattraktion skal finde nye ståsteder med fæstningsbyen som overordnet identitetsramme. Potentialet i fæstningsbyen Fredericia opleves og udfoldes ikke fuldt ud i dag, hverken på det overordnede eller det konkrete plan.

Udfordringerne for byen og for denne projektkonkurrence om en helhedsplan for volden kan sammenfattes i følgende hovedpunkter:

- Det overordnede samspil mellem byen og volden er ikke udnyttet og formidlet i tilstrækkeligt omfang.
- Ankomsten til fæstningsbyen er ikke markeret i fuldt omfang og er særlig uklar ved byens sydlige adgang.
- Voldanlæggets helhed er sløret af moderne (trafikale) indgreb og af for meget beplantning.
- Fra flere steder opleves byen fra volden som en bagside ud mod fæstningsanlægget.
- Den historiske fortælling er ikke aktiveret i det omfang, den fortjener.
- De rekreative faciliteter er ikke tilstrækkelige.
- Trafikafviklingen er flere steder uhensigtsmæssig.

FREDNINGSFORHOLD

Fredericia Vold er siden 1917 fredet i sin helhed som fæstningsværk. Ethvert projekt på volden vil endeligt skulle godkendes efter både museumsloven (fortidsmindefredningen) og bygningsfredningsloven. En godkendelse vil tage udgangspunkt i en konkret vurdering af det aktuelle projekt og i en afvejning af projektets omfang i forhold til de fredningsmæssige værdier på volden.

Konkret vil realiseringen af helhedsplanen blive tilpasset og justeret i tæt samarbejde med Kulturstyrelsen.

HISTORIE OG BYPARK

Det historiske og det rekreative lever side om side i den daglige anvendelse af Fredericia Vold.

Voldanlægget er ramme om aktiviteter som f.eks.: legeplads, mødested, picnic, motion, hundeluftning, stavgang, gåture, løbeture, cykling, arrangementer i det hvide vandtårn, rappelling på det hvide vandtårn, guidede historiske ture, turistture til fods og cykel, historiske oplevelser og aktiviteter, rollespil, kulturarrangementer, museernes skoletjeneste, skoleidræt og ekskursioner, skiløb om vinteren og årlig 6. juli mindefest.

UDVIKLINGSAKTIVITETER FREDERICIA

- 1. Bevaringsfonden – gader med facadefornyelse
- 2. Områdefornyelse
- 3. Vision "Gang i Byen"
- 4. Trafiksikkerhedsprojekter
- 5. Vision Østerstrand
- Ⓢ 6. FredericiaC
- 7. Andre byudviklingsområder
- 8. Naturpark Lillebælt

FORUDSÆTNINGER UDVIKLINGSAKTIVITETER I FREDERICIA

Ønsket om en styrkelse af Fredericias identitet som historisk fæstningsby skal ses i forlængelse af flere andre større udviklingsinitiativer, som finder sted i bymidten i disse år. Det drejer sig om initiativer til at styrke kulturarven og naturen, og det drejer sig om en række andre byfornyelses- og byudviklingsaktiviteter – først og fremmest udbygningen af det helt nye byområde FredericiaC på de tidligere havneområder.

BEVARINGSFONDEN FOR FÆSTNINGSBYEN FREDERICIA

Bevaringsfonden for Fæstningsbyen Fredericia blev etableret i foråret 2013 som følge af en donation til Fredericia Kommune på 50 mio. kr. fra A.P. Møller Fonden. Formålet med Bevaringsfonden er at opnå en forskønnelse af Fredericias hovedstrøg, voldgaderne og i sidegaderne herfra, idet der gives støtte til bevaringsværdige bygningers udvendige istandsættelse. Bestyrelsen har vedtaget en række kriterier, som beslutningerne om støtte træffes på baggrund af.

Fra projektets start og frem til september har ca. 90 bygninger modtaget tilsagn om støtte fra Bevaringsfonden og mere end 80 % af donationen er nu disponeret. Modtagerne er spredt i hele området, dog opleves resultaterne særlig tydeligt i Danmarksgade og Jyllandsgade. Der har været mellem ca. 6-10 ansøgninger til bestyrelsesmødet hvert kvartal, og der er ikke tegn på, at antallet af ansøgninger umiddelbart er dalende.

Projekternes omfang varierer fra udskiftning af en enkelt hoveddør til totalrenovering af hele ejendommens udvendige bygningsdele. En stor del af bymidtens meget store ejendomme har nu modtaget tilsagn om tilskud til omfattende istandsættelser. Størstedelen af de fremtidige projekter forventes at være af mindre omfang.

Der er fortsat stor interesse og behov for at ansøge Bevaringsfonden om tilskud til restaurering af bevaringsværdige bygninger i bymidten. Det viser en brugerundersøgelse, som Fredericia Kommune har foretaget i starten af 2016. Med en ny donation fra A.P. Møller Fonden i 2016 på 15 mio. kr. forventer fonden at kunne imødekomme den estimerede ansøgermængde inden for en 4-årig periode.

BYFORNYELSE OG OMRÅDEFORNYELSE

Fredericia Kommune har gennem en årrække arbejdet med udvikling af bymidten gennem byfornyelse og byrumsfornyelse. Målet er at løfte kvaliteten i den eksisterende boligmasse, at udvikle byens rum og at fremhæve Fredericias særlige kvaliteter. Der er gennemført flere socialt orienterede projekter med bl.a. indretning af væresteder, ombygning af den tidligere godsbanegård til Ungdommens Hus og indretning af et aktivitetsområde på Gasværksgrunden med støtte fra Lokale- og Anlægsfonden. I 2017 vil der ske områdefornyelse i Øgadekvarteret nordøst for FredericiaC.

VISION "GANG I BYEN"

Visionen "Gang i Byen" skal særligt skabe stemning og liv i Gothersgade Syd, fra Ryes Plads helt ned til det nye Søndervoldgade Kvarter og Gammel Havn. Gaden skal løftes, så specialbutikker og cafeer etablerer sig, og der kommer mere liv i gaden. Særlig vigtige steder i projektet er området omkring Tøjhuset, overgangene ved Sjællandsgade og Oldenborggade og afslutningen ved Gammel Havn. Der er yderligere handlingsplaner under forberedelse som led i "Gang i Byen", f.eks. for Danmarksgade.

TRAFIKSIKKERHEDSPROJEKTER

Fredericia Kommune arbejder frem til 2018 på at realisere en række trafikikkerhedsprojekter. Flere af disse projekter ligger i direkte tilknytning til Fredericia Vold.

BEVARINGSFONDEN FOR FÆSTNINGSBYEN FREDERICIA
Fondens mål er at styrke kulturarven og bygningsmiljøet i Fredericia gennem støtte til udvendig istandsættelse af bevaringsværdige bygninger i bymidten. Bevaringsfonden er etableret på baggrund af en donation fra A.P. Møller Fonden.

VISION ØSTERSTRAND

Østerstrand ligger nedenfor Øster Voldgade kun 7-800 m fra Fredericias bymidte. Området er de senere år udviklet med flere rekreative faciliteter og rummer blandt andet badeanstalt og badebroer. Området er i dag et attraktivt bynært natur- og aktivitetsområde, som både anvendes i det daglige og til større sportsbegivenheder som f.eks. triathlonstævner.

Fredericia Kommune har vedtaget en visionsplan for Østerstrand, som har til formål at udvikle kyststrækningen til en endnu mere attraktiv strand med både kultur og natur i fokus. Der arbejdes aktuelt med kystrenovering og sandfodring, samt med etablering af yderligere publikumsfaciliteter.

FREDERICIAC

På byens tidligere havneområder er udviklingsprojektet FredericiaC med nye boliger, kontorer og kulturtilbud under realisering. Ambitionen er at skabe op mod 2.800 nye arbejdspladser og omkring 1.200 boliger i en levende bydel med direkte adgang til Lillebælt. Det fysiske hovedgreb består i etablering af kanaler, som åbner området mod Lillebælt og bringer vandet helt ind i byen, som det var tænkt i den historiske byplan fra begyndelsen. Projektet medfører med sin attraktive beliggenhed ud til Lillebælt en udvidelse af centrum i Fredericia bymidte. Denne forskydning giver både udfordringer og muligheder for arbejdet med at styrke fæstningsanlægget og sammenhængen mellem fæstning og by.

ANDRE BYUDVIKLINGSOMRÅDER

Bymidten rummer tre andre større grunde eller bygningsanlæg, som vil komme til at gennemgå en udvikling i de kommende år: Voss-grunden, Bülow's Kaserne og Fredericia Sygehus.

NATURPARK LILLEBÆLT

Voldanlægget udgør et kulturhistorisk hotspot i Naturpark Lillebælt. Fokus i naturparken er benyttelse, beskyttelse af og vidensdeling om de kystnære og marine natur- og kulturværdier.

KLIMATILPASNING

Fredericia Kommune og Fredericia Spildevand & Energi A/S arbejder tæt sammen om udfordringerne med større regnvandshændelser, hvilket også fremgår af klimatilpasningsplanen. Samarbejdet omkring udfordringerne lægger op til, at forsyningssikkerhed, natur- og miljøhensyn og klimatilpasning tilsammen gør, at vandet betragtes som en ressource. Der realiseres pt. projekter i oplandet til Ullerup bæk og Erritsø bæk, der øger magasineringsvolumen og forsinket regnvandet.

I byområdet nord for voldgraven skal der igangsættes et større projekt med frakobling af tag- og overfladevand, og i den forbindelse udgør voldgraven og magasineringskapaciteten et muligt potentiale for håndtering af vandet.

LÆS MERE OM UDVIKLINGSAKTIVITETERNE

- Bilag 9. Kommuneplan 2013-2025 – netudgave, 2013
- Bilag 10. Fæstningsbyen Fredericia – strategi og byrumsplan – pdf, 2007
- Bilag 11. Vision for Østerstrand – pdf, 2015
- Naturpark Lillebælt:
<http://www.naturparklillebaelt.dk>
- Klimatilpasningsprojektet:
<http://fredericia.viewer.dkplan.niras.dk/dkplan/dkplan.aspx?cmsid=7840>

FREDERICIAC

Omdannelse af tidligere havneområde til centralt byområde med boliger, kontorer og kultur. Med mere end 360 års forsinkelse realiseres her de kanaler, som fæstningsbyen blev projekteret med i 1600-tallet – dog i en moderne fortolkning.

ØSTERSTRAND

Bynære rekreative muligheder ved Lillebælt.

BYMIDTEFORNYELSE

Byrumsfornyelse i Gothersgade og aktivitetsområde på Gasværksgrunden.

BORGERINDDRAGELSE

Konkurrencen om helhedsplanen udskrives på baggrund af et længerevarende samarbejde mellem Fredericia Kommune og en lang række borgere og interessentgrupper om udviklingen af fæstningsbyen Fredericia.

FORUDSÆTNINGER **A** AKTØR- OG BORGERSYNSPUNKTER

INTERESSENT- OG BORGERINDDRAGELSE

Udviklingen af volden har gennem årene optaget aktive Fredericiaborgere, både som enkeltpersoner og gennem foreninger og organisationer. Fredericia Kommune har således et tæt samarbejde med Bevaringsfonden for Fæstningsbyen Fredericia, Landskomiteen til Renovering af Fredericia Vold og en række andre interessenter.

AKTØRWORKSHOP OG ÅBENT HUS

For at få kvalificeret dette konkurrenceprogram med lokal indsigt og et brugerperspektiv har Fredericia Kommune specifikt inviteret en række aktører og brugerrepræsentanter fra byen til en workshop om voldens funktion og brug i dag samt muligheder i fremtiden. Derudover har kommunen i juli måned 2016 afholdt åbent hus i byens projektrum "Det Grønne Rum", hvor det var muligt for borgere og andre interesserede at få information om den kommende projektkonkurrence samt levere inspiration og input til konkurrenceprogrammet.

Aktørworkshoppen er afholdt over to dage i august måned 2016, og deltagerne omfattede aktører og brugere fra skoler, daginstitutioner, foreninger, interesseorganisationer, ildsjæle og turisme. Workshoppen var bl.a. forberedt med spørgeskemaer til indkredsning af de relevante temaer. Den første workshop blev afviklet som en "walk and talk" på volden med bl.a. udpegning af særlige historiske fokuspunkter og fortællinger af pensioneret generalmajor Ib Bager. På workshoppen dagen efter blev kortlagt nuværende aktiviteter på volden, ønsker til volden i fremtiden samt til fire udpegede fokusområder på volden.

KATALOG AF SYNSPUNKTER

De følgende ideer og forslag er et sammendrag af de deltagende aktørers og borgeres holdninger og kommentarer fra de to workshops samt åbent hus-arrangementet.

1 BORGER-DELTAGERE

Åbent hus for Fredericias borgere og besøgende

2 AKTØR-DELTAGERE

Fodslaw vandreforening, Fredericia Fællesmotion, Fredericia løbeklub, Sct. Knuds Skole, Visit Fredericia, Handicaprådet, Landskomiteen til Renovering af Fredericia Vold, Seniorrådet, Danmarks Naturfredningsforening, Kunstner, Militærhistorisk forening, Børnefamilie

3 DELTAGERE FRA KOMMUNENS PROJEKTGRUPPE

Projektleder og arkitekt Louise Thaysen Raun, landskabsarkitekt Nanette Simonsen Rytter og kulturarvsvejleder ved Museerne i Fredericia Mikael Holdgaard Nielsen

AKTØRIDEER – ADGANGSFORHOLD, STIER OG PARKERING

- Etabler bedre adgangsforhold, herunder f.eks. mindre hældninger på stier
- Håndter regnvand, så man undgår jordskred ved større regnskyl, og at stier bliver ødelagt
- Genanvend regnvand til vandløb, springvand og bykunst
- Skab en raffinering og tydeliggørelse af indgange og ankomststeder langs volden
- Etabler bedre stiunderlag, herunder for rollatorer, kørestole, barnevogne m.m.
- Gør det nemt at vedligeholde stier
- Gør parkering mindre synlig og eventuelt integreret i volden
- Etabler invalideparkering oppe på volden (ca. 5 stk.)
- Gør det muligt at parkere med et mindre antal turistbusser i nærhed til volden
- Gør det sikkert for gående og cyklister at færdes gennem alle porte og indkørsler
- Gør portene til et stærkt vartegn og styrk oplevelsen af at ankomme til en fæstningsby
- Genskab portene som de stod oprindeligt og fjern de ”nye” farver.

AKTØRIDEER – FORMIDLING OG HISTORIEFORTÆLLING

- Bevar og renover volden ved, i størst mulig udstrækning, at føre den tilbage til dens oprindelige udformning – dog som en del af en moderne by
- Styrk militærhistorien omkring Prinsens Port
- Styrk synliggørelsen af svenskernes angrebspunkter i 1657.
- Marker kanonernes rækkevidde ud i landskabet, som kan ses fra udvalgte steder fra volden
- Etabler en skiltning på flere sprog
- Etabler orienteringskort ”her står du”
- Etabler en skiltning og formidling af de historiske vigtige nedslag og placeringer
- Udvikl en interaktiv digital formidling af historien på volden og de historiske nedslag for f.eks. skolebørn og turister
- Styrk formidlingen gennem en landskabelig bearbejdning af volden
- Etabler infotavler med QR-koder, der henviser til informationer vedrørende historie, kultur og natur
- Afmærk ruter med oplevelsespunkter f.eks. som løberuter
- Etabler et formidlingscenter/fæstningscenter i nærhed til volden.

AKTØRIDEER – DET HVIDE VANDTÅRN OG VANDVÆRKET

- Fjern vandværket, genetabler voldlandskabet og skab udsigt over Lillebælt
- Skab mere liv i det hvide vandtårn
- Riv det hvide vandtårn ned og byg i stedet for en anden konstruktion, der bibeholder udsigten
- Etabler en fysisk model uden for det hvide vandtårn, der formidler de militærhistoriske angreb
- Åbn det hvide vandtårn for offentligheden og finansier driften med f.eks. frivillige donationer.

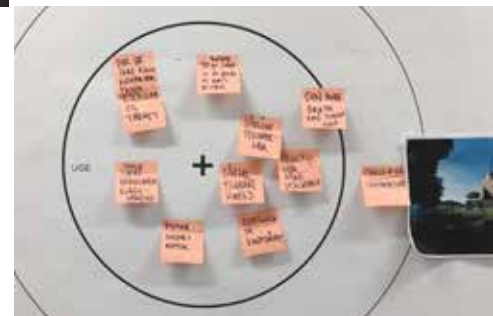
“ Vi skal i langt højere grad bruge volden, når vi sælger Fredericia.”
VISIT FREDERICA

“ Hvis vi kun ser volden som et forsvarsværk, så kommer ingen. Selvfølgelig skal det være attraktivt at opholde sig der.”
SCT. KNUDS SKOLE

“ Hvis bare vi kunne komme derop, så kunne vi få vores voldoplevelse.”
HANDICAPRÅDET

“ Det er vigtigt, at voldens karakter er varieret både historisk, men også natur- og kulturmæssigt.”
DANMARKS NATURFREDNINGSFORENING

“ Jeg savner en mere visuel historieformidling, når man færdes på volden”
VISIT FREDERICA

“ Det ligner en sydamerikansk regnskov – der skal fældes en masse træer og buske”
MILITÆRHISTORISK FORENING

AKTØRIDEER – LANDSKAB, BEPLANTNING OG VEDLIGEHOLD

- Fæld træer, så voldens form fremstår tydelig, og der reetableres udsyn over byen og havet fra volden
- Inddel volden i flere typer af naturområder, og vedligehold dem forskelligt ud fra ønsket om en formidling af volden som forsvarsanlæg
- Skab en høj biodiversitet med mange planter og dyr
- Reetabler den oprindelige natur
- Behold ahornalleen på indersiden af volden
- Tilbagefør beplantningen til dén, som Frederik 3. indførte i 1830'erne
- Etabler et motorsavs-laug til fældning af træer
- Etabler et voldlaug, der kan bidrage med vedligehold
- Benyt får til naturpleje og afgræsning af arealer evt. med GPS, så man undgår hegn på volden
- Minimer fodresteder for ænder og udsæt fisk evt. i samarbejde med lystfiskerforeningen
- Udpeg et område for små robåde f.eks. ved Dronningens Bastion, hvor voldgraven er bredest og dybest
- Etabler fuglekasser og insekthoteller.

AKTØRIDEER – BYPARKSINVENTAR

- Etabler uformelle siddesteder frem for borde-bænkesæt
- Undgå løst byrumsinventar, da der er risiko for, at det forsvinder
- Etabler steder med picnic-udstyr f.eks. grill
- Etabler én til flere natur- og læringsstationer med fiskenet m.m. til børn. Er særlig oplagt til skoleundervisning i geografi og naturfag
- Etabler lys, der understøtter en iscenesættelse af volden
- Etabler orienteringslys, der bidrager med udvalgte synsfelter
- Etabler flere skraldespande.

AKTØRIDEER – KULTUR, LEG OG TRAKTØRSTEDER

- Etabler en til flere små traktør- og serveringssteder, f.eks. ved Landsoldatpladsen
- Etabler en udendørs amfiscene/fleksibel scene, f.eks. på den tidligere ridebane på Slesvigs Bastion
- Etabler en "let" kunstpavillon med midlertidige udstillinger af samtidskunst, der forholder sig til volden. F.eks. der, hvor det tidligere Købestævne lå.
- Etabler en naturlegeplads med naturmaterialer i stedet for den nuværende legeplads
- Fjern de grønne motionsredskaber ("En god omvej")
- Etabler Crossfit (som f.eks. i Moskva), Obstacle Course Race langs stierne eller en trætop-bane
- Muliggør kapsejls i voldgraven
- Etabler en svævebane over voldgraven
- Udbyg de militærhistoriske aktiviteter omkring den 6. juli, f.eks. med "krigsspils-entusiaster" fra udlandet.

V
ISION

VISION

V

DEN UNIKKE FÆSTNINGSBY

Visjonen er at skabe et helstøbt og sammenhængende voldanlæg. Fæstningsbyens historie skal bringes i spil i en nutidig bearbejdning, og volden skal være både en enestående historisk attraktion og et attraktivt rekreativt landskab for alle byens borgere. Vores vision har både et lokalt, et nationalt og et internationalt sigte.

OVERORDNEDE MÅL

Det overordnede mål med helhedsplanen er at forstærke den samlede fortælling og oplevelse af fæstningsbyen Fredericia. Fokusområder i denne målsætning er:

Tydelig fortælling om fæstningsbyen

- Historien om fæstningsbyen Fredericia skal opleves og formidles tydeligt overalt i byen og på alle planer.
- Fortællingen skal starte med en tydelig markering af ankomsten gennem volden.
- De militærhistoriske begivenheder skal stå klart gennem en tydelig bearbejdning af landskabet.
- Voldanlægget skal have en høj autenticitet uden tilløb til "tivolisering".

Sammenhæng mellem by og vold

- Der skal være et stærkt samspil mellem fæstningens grønne cirkelslag og byens vinkelrette gadenet.
- Volden skal være synlig fra byen og byen skal være synlig fra volden.
- Tilgængeligheden til volden skal være god for alle.

Rekreativ kvalitet

- Volden skal opleves som en stor sammenhængende og moderne bypark.
- Parken skal forbindes af et stisystem, som leder den besøgende rundt om bymidten uden afbrydelser.
- Voldanlægget skal have høj rekreativ kvalitet.

VISIONEN LOKALT

Fredericia Vold skal være byens nære bypark, hvor fæstningen fortæller en historie om Fredericias udvikling fra et militært anlæg til en moderne by med højt til loftet og med udsigt langt ud over byens grænser. Her langt oppe over byens tage er der rum til at trække sig tilbage, til at løbe om kap, lege skjul, til at filosofere og opleve historiens vingesus. De forskellige bastioner giver hver især rum til forskellige typer af aktiviteter for mennesker med forskellige interesser og på tværs af alder.

VISIONEN NATIONALT

Fredericia skal være kendt for sit prægtige voldanlæg, som indrammer byen med det retvinklede gadenet. Projektet skal være med til at formidle byens historiske betydning i datidens samlede danske forsvar og Fredericias særlige plads på Danmarkskortet.

VISIONEN INTERNATIONALT

Fredericia tiltrækker årligt mange internationale gæster, som blandt andet kommer til Fredericia med krydstogtskibe, men der er potentiale til at tiltrække endnu flere internationale gæster. Fredericia er Danmarks svar på den ideelle byplan. Fredericia var oprindelig tænkt som Danmarks nye hovedstad og er anlagt efter inspiration fra barokkens idealbyer, som vi kender dem fra Holland, Italien og Frankrig. Realiseringen af helhedsplanen skal være med til at formidle oplevelsen af både den militærhistoriske fortælling, som den tydeligt ses på og fra Fredericia Vold og billedet af den helstøbte idealby.

Når du ankommer til Fredericia, skal du ikke være i tvivl om, at du er i en fæstningsby med en helt særlig historie, som skal opleves ...

Her kan du opleve historiens vingesus over byens volde og tage, der hvor begivenhederne fandt sted ...

O PGAVE

OPGAVE **H**

HELHEDSPAN FOR VOLDEN

KONKURRENCEOPGAVEN I KORTE TRÆK

Deltagerne skal komme med forslag til en **HELHEDSPAN** for volden. Helhedsplanen skal underbygge udskrivers vision for fæstningsbyen Fredericia og skal i forskellig skala vise, hvordan volden kan udvikles som et samlet anlæg med en unik sammenhængende fortælling.

Helhedsplanen skal rumme tre elementer:

- En **oversigtsPLAN** for volden
- **Generelle GUIDELINES** for bearbejdning af volden
- Konkret **UDFORMNING** af fire udvalgte fokuspunkter

OVERORDNET STRATEGI VOLD/BY

Deltagerne skal som indgang til helhedsplanen beskrive overordnede og diagrammatiske overvejelser om, hvordan man i fæstningsbyen Fredericia fysisk og mentalt kan styrke sammenhængen mellem vold og by.

OVERSIGTSPLAN FOR VOLDEN

Deltagerne skal udarbejde en oversigtsplan for det sammenhængende voldområde fra Holstensvej til Kongens Port/Lillebælt, som vist på kortet side 34. Planen skal illustrere de overordnede overvejelser om forholdet mellem by og vold – voldanlægget som historisk anlæg og moderne bypark. Planen skal vise en overordnet disponering af volden med hensyn til ankomst/byporte, trafik- og stisystem, bearbejdning af særlige historiske lokaliteter, anvendelse af bygningerne på og i tilknytning til volden. Bearbejdning i skala 1:2500.

GENERELLE GUIDELINES FOR VOLDEN

Deltagerne skal komme med forslag til generelle guidelines for bearbejdning af volden. Guidelines skal omfatte principper for følgende: adgangsforhold, tilgængelighed – historiefortælling, formidling – landskab, beplantning, fauna – voldfoden, overgangen mellem by og landskab –

OVERORDNET
STRATEGI VOLD/BY

OVERSIGTS
PLAN, 1:2500

GENERELLE
GUIDELINES

**HELHEDSPAN
FOR VOLDEN**

UDFORMNING AF FIRE
FOKUSPUNKTER, 1:500

STRATEGI
FOR REALISERING

voldtoppen, udsynet til byen – voldgraven, udnyttelsen af vandet – stier, belægninger – inventar, bænke, borde, affald, belysning – wayfinding, skiltning.

UDFORMNING AF FIRE FOKUSPUNKTER

Udskriver har udvalgt fire delområder/fokuspunkter med særligt potentiale i forhold til at skabe større sammenhæng mellem by og vold: Kongens Port, Danmarks Port, Prangervej og Holstensvej. Deltagerne skal i de fire fokuspunkter vise, hvordan den overordnede plan og de generelle guidelines sammen med de særlige temaer på de enkelte steder kommer til udtryk i en konkret disponering og udformning. Bearbejdning i skala 1:500.

STRATEGI FOR REALISERING

Deltagerne skal beskrive en robust etapestrategi for realisering af helhedsplanen og komme med forslag til, hvilke aktiviteter som prioriteres og kan rummes i første etape inden for det afsatte budget på 30 mio. kr.

Den daglige drift af hele Fredericia Vold udgør en betydelig ressourcemæssig udfordring. Det bør derfor gennemsyre alle forslag til fornyelse og fremtidig udvikling af voldanlægget, at der er en driftsmæssig realisme i løsningerne.

OVERSIGTS PLAN VOLDEN

En oversigtsplan skal strukturere voldanlægget med hensyn til ankomst, trafik- og stisystem, parkering, landskabstyper, rekreative faciliteter samt bearbejdning af særlige historiske lokaliteter. Planen skal være overordnet og dermed robust og fleksibel for en etapevis realisering. Planen suppleres af generelle guidelines for den nærmere bearbejdning af voldanlægget.

OVERORDNET SAMMENHÆNG BY / VOLD

Den overordnede ambition med helhedsplanen er at skabe større symbiose mellem by og vold, først og fremmest gennem en øget synlighed af fæstningsanlægget. Denne synlighed kan både komme meget konkret til udtryk i helhedsplanen, men kan også have en række andre aspekter. Deltagerne skal som indgang til helhedsplanen beskrive overordnede og diagrammatiske overvejelser om, hvordan man i fæstningsbyen Fredericia fysisk og mentalt kan styrke sammenhængen mellem vold og by.

Overvejelserne skal omfatte sammenhængen med det øvrige voldanlæg: Østerstrand og Kastellet, og kan i den forbindelse forholde sig til muligheden for at ”slutte den landskabelige cirkel” i Fredericia i form af grønne forbindelser gennem havneområdet og FredericiaC.

Overvejelserne skal omfatte forslag til synlighed af fæstningsanlægget fra byen i bred forstand – udefra og indefra. Det kan være overvejelser om f.eks. visuelle akser, særlige krydsningspunkter mellem byens gader og voldens inderside, bevægelsesforløb på tværs af volden eller udpegning af helt særlige og anderledes koblinger mellem by og vold.

Deltagerne bør blandt andet overveje:

- Hvilke gadelinjer i byen som er særligt egnede til at skabe visuel og konkret forbindelse mellem vold og by.
- Hvilke muligheder der er for at etablere forskellige former for punkter i byen, som konkret og overordnet peger mod volden.
- Hvilke muligheder der er for at etablere et eller flere udikssteder i byen, hvorfra hele fæstningsanlægget kan overskues i sin helhed.

ANKOMST TIL BYEN / KOBLING TIL STATION

Ankomsten til Fredericia by har i dag meget forskellig karakter, alt efter hvilken indgang man kommer til. Alle indgange til byen skal fremover synliggøres, at man ankommer til en historisk fæstningsby. De enkelte passager gennem voldanlægget skal bearbejdes, så oplevelsen af at komme igennem en vold er tydelig overalt.

Der skal særligt fra stationen skabes en klar og aflæselig adgang til volden. Man skal ikke kunne ankomme til Fredericia bymidte uden en oplevelse af at komme til et historisk fæstningsanlæg.

Deltagerne bør blandt andet overveje:

- Hvilket hierarki der skal være mellem de forskellige porte/indgange – om der f.eks. skal udpeges en hovedankomst eller være større ligeværdighed i ankomsten.
- Hvordan gennembrydningerne af voldanlægget på forskellig måde kan markere indgangen gennem volden.
- Hvordan fæstningsanlægget kan synliggøres fra havet.

OVERORDNET TRAFIK- OG STISYSTEM

Der er i dag fem adgangsveje til bymidten gennem voldanlægget, samt en vej gennem havneområdet. Denne overordnede vejstruktur er defineret i kommuneplanen og skal fastholdes. Der er behov for en forbedring af forholdene for cyklister ved flere af indfaldsvejene, specielt ved Kongens Port og Danmarks Port.

Voldanlægget har i dag et udbredt stisystem, men der er ikke et fuldt sammenhængende stisystem langs eller oppe på hele volden. Stisystemet er flere steder svært at aflæse og savner et klarere hierarki og måske en klarere fordeling mellem gående og cyklende. Ved nogle bastioner er adgangsforholdene utilstrækkelige, dette gælder specielt de to sydlige bastioner Holstens Bastion og Slesvigs Bastion.

Der skal udformes en samlet plan for stisystemet på voldanlægget, som både styrker sammenhængen på langs og adgangsmulighederne ved de enkelte bastioner. For at styrke sammenhængen kan der være behov for i højere grad end i dag også at tænke stisystemet i ruter, eventuelt med forskelligt tematisk indhold.

Deltagerne bør blandt andet overveje:

- Hvilke muligheder der kan ligge i at justere den overordnede trafik til og fra bymidten i forhold til målsætningen om en synliggørelse af voldstrukturen.
- Hvilke muligheder der ligger i at etablere tematiske ruter på volden og i byen: den historiske rute, den aktive rute, den grønne rute osv.
- Hvilke muligheder der skal være for at opleve volden som cyklist.

PARKERING

Besøgende til voldanlægget benytter i dag bymidtens generelle parkeringssystem og større parkeringspladser. Dette princip bibeholdes. Dog skal der etableres mulighed for særlig "voldparkering" eller afsætning for turistbusser eller personer med bevægelseshandicap.

Der er i dag kantparkering flere steder i Vester Voldgade og Nørre Voldgade på indersiden af volden. Det samlede antal markerede parkeringspladser langs volden er ca. 175. Kantparkeringen skæmmer oplevelsen af voldanlægget og ønskes fjernet eller reduceret mest mulig – uden at det fører til reduktion i det samlede antal parkeringspladser i bymidten.

Deltagerne bør blandt andet overveje:

- Hvordan der kan etableres parkering eller afsætningsmulighed for busser og handicappbiler.
- Hvordan parkering umiddelbart op til voldfoden kan erstattes af andre parkeringsmuligheder.

- Hvordan der kan skabes en bedre opfattelig sammenhæng mellem parkeringspladserne i bymidten og adgangen til voldanlægget.

OVERORDNET LANDSKABSSTRUKTUR

Voldanlægget ligger i dag som en sammenhængende grøn landskabsstruktur, som omkranser hele Fredericia bymidte. Volden indeholder samtidig en række forskellige landskabstyper fra det overvejende selvgroende til det mere plejede. Voldanlægget skal også fremover indeholde forskellige landskabstyper, og der skal måske være en tydeligere og mere bevidst differentiering af landskabstyperne på volden.

Deltagerne bør blandt andet overveje:

- Hvordan der gennem en differentieret landskabsbearbejdning kan skabes forskellige typer af landskab på volden som f.eks. det militære landskab, aktivitetslandskabet, naturlandskabet osv.
- Hvordan landskabet ved de sydvestligste bastioner kan bearbejdes, så voldanlægget tydeligøres i overgangen til havne- og industriområdet.
- Hvordan voldens landskab kan møde Lillebælt.

REKREATIVE FACILITETER

Fredericia Vold udgør et enestående rekreativt tilbud for borgere og besøgende. Voldanlæggets funktion som moderne bypark, både i det daglige og ved særlige arrangementer, skal styrkes.

Voldanlægget skal i endnu højere grad end i dag være et attraktivt rekreativt tilbud – for børn, unge og ældre – for gående, løbende, cyklende og fiskende – for børnehaver, skoler og institutioner – for stilhed og ro såvel som for sved og aktivitet – for lokale og turister – for læring om historie og natur.

Den overordnede plan skal tage stilling til en eventuel differentiering af voldanlægget i forskellige rekreative zoner og skal udpege særlige lokaliteter for rekreative faciliteter.

Den eneste mulighed for servering ved voldanlægget er i dag ved Østerstrand. Deltagerne skal komme med forslag til placering af et eller flere serveringssteder/traktørsteder på eller i nær tilknytning til volden. Deltagerne skal derudover forholde sig til placering af et eller flere offentlige toiletter ved volden eller synlig adgang til toiletter nær volden.

Der mangler steder at afvikle større udendørs historiske eller kulturelle arrangementer på volden. Der har få gange været afholdt voldsspil (friluftsspil) og arrangementer på plænen ved Kastellet. Deltagerne skal forholde sig til, hvordan sådanne rammer eventuelt kan skabes andre steder på volden – f.eks. ved den tidligere ridebane på Slesvigs Bastion – uden at belaste voldens historiske autenticitet.

Deltagerne bør blandt andet overveje:

- Hvordan der samtidig med en række tilbud om aktivitet og leg bevidst også arbejdes med stilhed og ro som attraktive tilbud på volden.
- Om det nuværende aktivitetsområde ”en god omvej” ved Dronningens Bastion skal bibeholdes eller erstattes af andre faciliteter for aktivitet og bevægelse.
- Om den nuværende legeplads ved Dronningens Bastion skal bibeholdes eller erstattes/suppleres af andre legeområder/naturlegepladser.
- Hvilke muligheder der er for at kombinere leg med (militær)historie i indretningen af faciliteter for børn.
- Hvilke muligheder der er for udlæg af skovtursområder eller traktørsteder på eller i tilknytning til volden.
- Hvilke muligheder der er for udlæg af naturlæringsfaciliteter på volden.

- Hvilke muligheder der er for at etablere nye rammer for kulturelle arrangementer på volden, f.eks. i form af nedtagelige scener, amfiteater eller lignende.
- Hvordan tilgængelig for alle indarbejdes i forbindelse med de rekreative faciliteter.

SÆRLIGE HISTORISKE LOKALITETER

Få steder i Danmark rummer mulighed for en så klar og stærk historisk fortælling som på volden i fæstningsbyen Fredericia. Denne fortælling understøttes af planens øvrige initiativer til større synliggørelse af voldanlægget som en sammenhængende militær- og byhistorisk helhed. Men fortællingen skal også understøttes af en bevidst bearbejdning af særlige historiske lokaliteter i anlægget.

Planen skal indeholde udpegning af historiske lokaliteter, som skal være genstand for en særlig bearbejdning. Det kan være bevarede historiske bygningsanlæg, steder for særlige begivenheder eller steder med særlige udsynsmuligheder og dermed forståelse af fæstningsanlægget. De bevarede bygningsanlæg på volden er udover portbygningerne først og fremmest Hovedvagten, vandtårnet på Prins Georgs Bastion, og Kongens Portvagt.

Deltagerne bør blandt andet overveje:

- Hvilke muligheder der er for at styrke den helt konkrete historiefremstilling på volden.
- Hvilke historiske lokaliteter som skal prioriteres højest.
- Hvilken rolle vandtårnet på Prins Georgs Bastion kan spille i den samlede historiefortælling på volden.
- Hvilken rolle vagtbygningerne kan spille i den samlede historiefortælling på volden.

GENERELLE GUIDELINES FOR BEARBEJDNING AF VOLDEN

Den overordnede plan for volden skal suppleres med generelle guidelines/ principper, som kan styre den fremtidige bearbejdning af voldanlægget, også efter den første etape. Udformningen af de enkelte guidelines kan i høj grad tage udgangspunkt i de ideer og forslag, som er beskrevet i afsnittet om aktør- og borgersynspunkter side 25-27.

ADGANGSFORHOLD, TILGÆNGELIGHED

Adgangsforholdene til volden er generelt gode, men der kan savnes en tydeligere markering af, hvor de enkelte adgange fører hen, og hvilken type af sti eller rute der gives adgang til. Der skal udformes guidelines for en tydeliggørelse af de forskellige adgangsmuligheder til volden.

Der er offentlig adgang til volden, men ikke nødvendigvis adgang for alle til hele voldanlægget. En del borgere oplever således, at volden er relativ utilgængelig på grund af stejle stier og svære adgangsforhold. Det er især udfordrende for gangbesværede, kørestolsbrugere og handicappede at komme op på volden. Guidelines skal beskrive principper for tilgængelighed for alle.

Deltagerne bør blandt andet overveje:

- Hvordan der kan arbejdes med niveauer af tilgængelighed, så nogle voldområder måske har fuld tilgængelighed og andre begrænset tilgængelighed.
- Hvordan guidelines for adgang generelt kan sammen tænkes med guidelines for wayfinding/skiltning, omtalt side 41.

HISTORIEFORTÆLLING, FORMIDLING

Fredericia Vold er én stor historiefortælling. En historiefortælling, som allerede i dag levendegøres gennem en række initiativer fra både Museerne i Fredericia, Beværingsfonden for Fæstningsbyen Fredericia og Landskomi-teen til Renovering af Fredericia Vold samt en række foreninger.

Deltagerne skal udforme guidelines, som understøtter disse formidlingstiltag og styrker den historiske og militære formidling på volden. Formidlingen skal ikke begrænse sig til fortællingen om voldanlægget isoleret set, men gerne formidle den samlede historie om Fredericia som fæstningsby i dansk og europæisk perspektiv.

Guidelines skal indeholde forslag til formidlingsformer, som egner sig til anvendelse 1:1 ude i landskabet. Det kan spænde lige fra simpel skiltning til f.eks. anvendelse af visualiseringsteknologi. Formidlingsformerne skal finde den rette balance mellem information og oplevelse og skal designes i respekt for de helt særlige omgivelser. Det er afgørende, at formidlingen også fungerer for udenlandske besøgende.

Deltagerne bør blandt andet overveje:

- Hvilke historiske lokaliteter eller begivenheder der i særlig grad egner sig til formidling på stedet.
- Hvilken rolle vagtbygningerne kan spille i formidlingen.
- Hvilke muligheder der er for at kombinere analog og digital formidling på volden.
- Hvilke muligheder der er for at anvende lydbilleder til at illustrere historiske begivenheder på voldanlægget.
- Hvilken formidling som særligt kan fange børn og unge.

LANDSKAB, BEPLANTNING, FAUNA

Landskabet på volden kan udformes med forskellige typer af landskab, fra det meget plejede til det mere naturlige. Guidelines skal indeholde retningslinjer for både rydning af skrænter og flader for større synliggørelse af voldanlægget, og for hvordan mere oplejet landskab kan stå som rammer for en rigt fauna og et rigt planteliv.

Deltagerne skal særligt forholde sig til landskabets robusthed – overfor brugeranvendelse og overfor klimaet. Kraftig regn kan f.eks. gøre det lerede landskab vanskeligt tilgængelig.

Der er et betydeligt ressourceaspekt ved driften af vold-landskabet. Guidelines skal derfor indtænke, at det er økonomisk urealistisk med intensiv pleje og drift af hele det store areal. Udskriver ser gerne forslag, som kombinerer naturpleje og oplevelsesmuligheder.

Deltagerne bør blandt andet overveje:

- Hvordan driftsomkostningerne fremover holdes på et niveau, der modsvarer udgifterne i dag.
- Hvilke muligheder der ligger i at anvende alternative driftsformer i plejen af voldlandskabet.
- Hvordan voldskrænterne beskyttes mod nedslidning fra brugeranvendelse og kraftige regnskyl.

VOLDFODEN, OVERGANGEN MELLEM BY OG LANDSKAB

Udformningen af voldfoden – den konkrete overgang mellem det urbane landskab og voldens grønne landskab – spiller en stor rolle for oplevelsen af voldanlægget. Det er et overordnet ønske, at voldfoden står så rent som mulig uden forstyrrelser af f.eks. parkerede biler eller unødigt byinventar.

Guidelines skal indeholde retningslinjer for bearbejdning af voldfoden på henholdsvis inder- og ydersiden af volden.

Deltagerne bør blandt andet overveje:

- Hvilke kantbearbejdninger der passer til de enkelte dele af voldanlægget.
- Hvilket samspil der kan være mellem udformningen af voldfoden og de overfor liggende bebyggelser.

VOLDTOPPEN, UDSYNET TIL BYEN

En af de store kvaliteter ved voldanlægget er udsynet fra volden over byen og Lillebælt. Bygningshøjden i Fredericia bymidte har siden fæstningens etablering været reguleret af militære hensyn. Denne regulering er blødt op gennem tiden, men høje bygninger er fortsat placeret væk fra volden, så der er et godt udsyn ned over byterrænet, som skråner ned mod havnen.

Guidelines skal anviser principper for udsyn fra voldtoppen. Dette kan både omfatte udformning af særlige ud-

synspunkter og f.eks. generelle initiativer som beskæring eller skiltning.

Deltagerne bør blandt andet overveje:

- Hvordan der kan etableres særlige udsigtpunkter i bymidten med overblik over hele voldanlægget.

VOLDGRAVEN, UDNYTTelsen AF VANDET

Guidelines skal indeholde overvejelser og principper for udnyttelse af voldgraven. Voldgraven tilbyder med sin vandflade særlige rekreative og naturmæssige muligheder. Opdelingen og ikke mindst niveauforskellene mellem de enkelte dele af voldgraven muliggør ikke sammenhængende vandforløb, men der kan være mulighed for at udnytte enkelte dele af voldgraven til f.eks. skøjteløb eller begrænset sejlads med små både.

Guidelines skal forholde sig til, hvordan en bearbejdning af kanten mellem terræn og voldgrav kan øge opholds- og aktivitetsmulighederne ved voldgraven, f.eks. til fiskeri, hvis det bliver muligt at øge vandkvaliteten i graven.

Deltagerne bør blandt andet overveje:

- Hvilke muligheder der er for at etablere opholdssteder i direkte tilknytning til vandfladen.
- Hvordan sikkerheden opretholdes ved en eventuel tættere publikumskontakt med voldgraven.

STIER, BELÆGNINGER

Der er et omfattende netværk af stier på volden, alle med jord- eller grusbelægning. Flere steder på volden er stiunderlaget ustabil, og de lerede stier er ofte vanskeligt tilgængelige efter regnvej, specielt på de skrånende stiføringer. Guidelines skal beskrive principper for udformning af stier, belægninger og kanten mellem sti og grønne arealer.

Deltagerne bør blandt andet overveje:

- Hvilke muligheder der er for både at have naturlige stier og mere urbane, plejede stier på voldanlægget.
- Hvilke muligheder der er for at anvende andre belægninger end grus til at markere særlige steder på volden.

INVENTAR, BÆNKE, BORDE, AFFALD, BELYSNING

Parkinventaret på volden – bænke, borde, belysning mv. – er i dag af meget varieret udformning og kvalitet. Et løft i kvaliteten vil være stærkt medvirkende til at forbedre oplevelsen for brugerne af volden. Generelle guidelines for placering og udformning af inventaret skal være med til at understøtte helhedsoplevelsen af voldanlægget.

Der er en generel mangel på siddemuligheder og opholdssteder på volden. Det opleves som besværligt, at man selv skal medbringe det udstyr, man har brug for, som f.eks. grill, stole mm. At sidde eller ligge i græsset opleves ikke altid behageligt, da volden bliver brugt til hundeluftning. Guidelines skal indeholde principper for placering af et øget antal sidde- og opholdsmuligheder på volden.

Affald og efterladenskaber efter hunde kan ødelægge den gode brugeroplevelse. Guidelines skal indtænke disse kedelige, men praktisk konkrete problematikker i den samlede landskabsbearbejdning.

Volden står i dag uden særlig meget belysning. Mange oplever det således utrygt at opholde sig på volden efter mørkets frembrud, da der kun er gadebelysning at navigere efter. Guidelines skal beskrive en strategi for belysningen af de forskellige dele af volden. Belysningsstrategien skal finde balancen mellem funktionalitet og autenticitet – man skal kunne orientere sig og føle sig tryk på volden, og samtidig skal det historiske anlæg kunne opleves uden ”lysforurening” på volden eller set fra byen.

Deltagerne bør blandt andet overveje:

- I hvilket omfang der kan/skal etableres en fælles inventarlinje for møblering og inventar på volden.
- Hvilke belysningsformer – master, lav stibelysning, lyskilte osv. – som vil være bedst egnede til de forskellige dele af voldanlægget.
- Hvordan volden kan udformes med løsninger, som tilgodeser alle, på den velkendte hundelufterproblematik.
- Hvordan placeringen af bænke kan understøtte de historiske fortællinger og de gode udsynsmuligheder.
- Hvilke muligheder der er for at integrere kunstneriske oplevelser i selve bearbejdningen af volden?

WAYFINDING, SKILTNING

Der er et stort behov for en bedre skiltning omkring voldanlægget, i form af både orienteringsskiltning og formidlingsskiltning. En styrket skiltning er en af de mest oplagte veje til at understøtte helhedsoplevelsen af voldanlægget. Guidelines skal indeholde bud på en samlet skiltningstrategi. Deltagerne skal ikke udarbejde en egentlig designmanual for skiltningen.

Skiltningen skal være genkendelig allerede fra de vigtige omkringliggende punkter i Fredericia – stationen, torvet, havnen, parkeringspladserne og skal kunne implementeres i alle dele af voldanlægget. Skiltningen skal udformes i respekt for de historiske omgivelser.

Deltagerne bør blandt andet overveje:

- Hvordan wayfinding-skiltning og informativ skiltning om voldanlægget og de enkelte historiske steder kan kombineres.
- Hvilke muligheder der er for skiltning ved særlige udsynspunkter.
- Hvordan ny skiltning kan sammentænkes med den eksisterende skiltning.

FOKUSPUNKT 1 KONGENS PORT

Kongens Port er en af de tre oprindelige porte i fæstningsanlægget og udgør den nordlige ankomst til byen. Her møder voldanlægget vandet og skifter karakter ned langs Østerstrand. Ved Kongens Port er styrkelsen af den militærhistoriske fortælling, kontakten til vandet og en mere sikker trafikafvikling i fokus for opgaven.

STEDET

Fokuspunktet ved Kongens Port er et vigtigt sted i formidlingen af voldens historiske udvikling og forløb. Adgangen til fæstningsbyen var her oprindeligt markeret med en ravelin og en træport. I dag er porten fjernet og ankomsten sker gennem et skår i volden. Vejen snor sig stadig omkring ravelinen, som er bevokset med krat og træer. Kongens Port er en af de mindre trafikerede adgange til byen og har en meget beskeden fremtoning i forhold til den vigtige historiske betydning.

Kongens Bastion er den eneste bastion, som stadig står helt originalt som i 1670. Beliggenheden direkte nord for Dronningensgade samt bastionens udformning med en høj kat giver potentielt mulighed for smukke kig ud over byen og Lillebælt. Danmarks Bastion er sidste bastion mod øst, inden volden skifter karakter langs Østerstrand.

Ved Kongens Port er bygget flere civile bygninger på voldterrænet. På voldens yderside ligger en tidligere vandværksbygning – i dag i privat eje – og på indersiden en tidligere retsbygning. Nedenfor bastionen på stranden ligger en roklub.

UDFORDRINGERNE

Kongens Port er et vigtigt militærhistorisk sted, hvilket kan være svært at aflæse i dag. Der er ingen port i Kongens Port, og beplantningen gør det flere steder svært at aflæse voldens og voldgravens forløb og begrænser samtidig udkigsmulighederne over by og bælt. Selv om Danmarks Bastion udgør voldens yderste bastion mod havet, er det stort set ikke muligt at se Lillebælt på grund af træer.

Området ved Kongens Port er fuld af smukke kontraster i form af fæstningens skiftende karakter, nærheden til naturen, havet, og byens østligste kant. Oplevelsen sløres dog

af uhensigtsmæssig bebyggelse, beplantning og trafik- og stiforløb. Stedets nyere bygninger er ikke i tråd med de militærbygninger, som er bygget andre steder på volden, og virker derfor distraherende for oplevelsen af det samlede fæstningsanlæg.

Stiernes forløb og færdslen på volden fra Østerstrand over Kongens Port til Kongens Bastion gør det svært at aflæse og opleve voldens sammenhængende forløb. Kongens Port har en del trafik og især en uklar navigation for cyklister og gående. Der er behov for en mere trafikssikker løsning på stedet.

OPGAVEN

Deltagerne skal udarbejde et samlet forslag til disponering og udvikling af området omkring Kongens Port. Forslaget skal have særlig fokus på:

- At styrke den militærhistoriske fortælling på stedet.
- At styrke markeringen af indgangen til fæstningsbyen i passagen mellem de to bastioner.
- At udbygge stedets rekreative muligheder og faciliteter.
- At øge trafikssikkerheden på stedet.

Deltagerne bør blandt andet overveje:

- Hvordan der kan etableres en markering eller fortolkning af den tidligere port og overgang.
- Hvordan og i hvilket omfang, der skal ryddes beplantning, så overblikket over militærhistoriske fikspunkter og udsigter kan genoprettes – herunder på ravelinen, som er meget velbevaret, men stort set skjult af beplantning.
- Hvilke muligheder der er for at etablere f.eks. opholdssteder, udflugtssteder og naturlæringssteder.
- Hvordan man opnår en bedre kontakt mellem voldanlæg og Lillebælt nu og på længere sigt.
- Hvilken rolle Kongens Portvagt kan spille i fremtiden.

FOKUSPUNKT
KONGENS PORT

1. Kongens Port
2. Nørre Voldgade
3. Øster Voldgade
4. Kongens Bastion
5. Ravelinen
6. Danmarks Bastion
7. Kongens Portvagt
8. Vandværket
9. Roklub
10. Østerstrand

7

1

8

6

FOKUSPUNKT **2** DANMARKS PORT

Fokuspunktet ved Danmarks Port opleves af de fleste som omdrejningspunktet i det samlede fæstningsanlæg. Her er hovedankomsten fra stationen, her er bastionerne mest intakte, her er mange historiske bygninger og her er Landsoldatpladsen med den ikoniske figur. Udviklingen af området ved Danmarks Port skal styrke de unikke oplevelser af fæstningsanlægget og samtidig skabe mere sikre trafikforhold og nutidige byrum med opholdsmuligheder.

STEDET

I det oprindelige fæstningsanlæg var det Prinsens Port og Hovedvagten, man ankom til på dette sted. Den nyere Danmarks Port er etableret i 1922 ud fra et trafikmæssigt behov, ligesom Danmarksgades oprindelige forløb er ændret for at tilgodese trafikken.

Den oprindelige adgangsvej udefra omkring ravelinen mod Prinsens Port er i dag markeret af en kastanjealle, som symboliserer fæstningens karakterskifte til bypark. Mellem kastanjealleen og den nyere vej over voldgraven gennem Danmarks Port er efterladt en lille voldgravsrest kaldet Sarøs badekar.

De to bastioner på hver side af Danmarks Port og Prinsens Port – Prinsessens Bastion og Prins Georgs Bastion – er de bastioner i hele fæstningsanlægget, som bedst formidler den historiske oplevelse af volden som forsvarsværk. Beplantningen er her meget begrænset, og udsynet over voldgraven og arealet uden for volden er derfor nogenlunde uhindret. Prins Georgs Bastion er samtidig en af tre bastioner, som i dag står omtrent som efter moderniseringen i 1862.

På Prins Georgs Bastion står det hvide vandtårn fra 1908, tegnet af arkitekt Gundlach Petersen. Vandtårnet er blevet en form for vartegn for volden og udgør en fantastisk udkigsmulighed over byen og fæstningen.

Landsoldatpladsen har gennem tiden haft stor historisk betydning for Fredericia og spiller en vigtig rolle for byens identitet. Statuen af den tapre landsoldat er et ikon for Fredericia, og er verdens første monument over den menige soldat. Pladsen afgrænses blandt andet af en tidligere cigarfabrik, som fortælling om byens industrielle historie.

UDFORDRINGERNE

Den flotte oplevelse af fæstningsanlægget på dette sted rummer en historisk ukorrekthed, hvor adgangen gennem den oprindelige Prinsens Port er nedprioriteret til fordel for den nyere Danmarks Port. En væsentlig udfordring er at undersøge, hvordan og i hvilket omfang denne ukorrekthed kan tilbageføres i en samlet løsning, som samtidig løser den noget uhensigtsmæssige trafikafvikling med mange farlige situationer.

En anden udfordring ligger i at udnytte stedets publikumspotentiale langt bedre end i dag. Dette omfatter både en forbedring af byrummet ved Landsoldatpladsen og måske en anderledes aktivering af vandtårnet.

OPGAVEN

Deltagerne skal udarbejde et samlet forslag til disponering og udvikling af området omkring Danmarks Port. Forslaget skal have særlig fokus på:

- At styrke/genetablere den historiske fortælling med Prinsens Port som den oprindelige portadgang
- At etablere en samlet trafikafvikling, som øger trafik-sikkerheden for både gående, cyklende og kørende.
- At udbygge publikumsfaciliteterne i tilknytning til volden og forbedre opholdsmulighederne i byrummet.
- At aktivere de grønne arealer på ydersiden af volden.

Deltagerne bør blandt andet overveje:

- Hvordan Prinsens Port kan aktiveres som den oplevelsesmæssigt primære port.
- Hvordan Landsoldatpladsen kan forbedres som byrum gennem ændret disponering, inventar, belysning, mv.
- Hvilken rolle vandtårnet og Hovedvagten skal spille i fokuspunktet.
- Hvilken rolle ravelinen kan spille.

FOKUSPUNKT
DANMARKS PORT

1. Danmarks Port
2. Danmarksgade
3. Norgesgade
4. Prinsessens Bastion
5. Prinsens Port
6. Hovedvagten
7. Landsoldatpladsen
8. Ravelinen
9. Prins Georgs Bastion
10. Vandtårnet

1

5

7

FOKUSPUNKT 3 PRANGERVEJ

Prangervej/Sjællandsgade er i 1920'erne ført gennem voldanlægget. Det har sløret den forståelsesmæssige sammenhæng mellem bastionerne og mellem vold og ravelin, og det har vanskeliggjort adgangen til volden. Der er i dette fokuspunkt behov for at genetablere både den overordnede og den praktiske sammenhæng i voldanlægget.

STEDET

Voldanlægget er mellem Holstens Bastion og Slesvigs Bastion gennembrudt af Prangervej/Sjællandsgade. Adgangen til byen er her – ligesom ved de to nordligere adgange – markeret med en ravelin, som dog kan være vanskelig at aflæse, da Prangervej og Jernbanegade er anlagt på forter-rænet. Der har tidligere været en overgang over volden, men den egentlige gennembrydning af volden er sket i 1918.

Der er gennem tiden foretaget store indgreb i det oprindelige fæstningsanlæg på dette sted. Langs Vester Voldgade er voldens forløb ændret, efter at vejen er anlagt på voldterrænet. Holstens Bastion har fået reetableret en del af sit oprindelige forløb, mens Slesvigs Bastion stadig står noget amputeret fra den tidligere ridebane til Sjællandsgade, hvilket har stor indflydelse på oplevelsen af sammenhængen i voldanlægget.

Sjællandsgade var oprindeligt en smal sti og er først blevet en rigtig vej i takt med Voss-fabrikens udvikling. Den tidligere Voss-fabrik er netop revet ned og den store tomme grund afventer nu beslutning om fremtidig anvendelse. Det eneste spor efter fabrikken er overbygningen over børnegravene på den sydlige mosaiske begravelsesplads samt arbejderboligerne langs Sjællandsgade. De to usammenhængende dele af den mosaiske begravelsesplads står nu meget udsat, og historien om kontrasterne og de to funktioners sameksistens er næsten forsvundet.

UDFORDRINGERNE

Fokuspunktet ved Prangervej er i særlig grad præget af mangel på sammenhæng – mellem de to bastioner og mellem voldanlæg og by. Voldens forskudte forløb virker forvirrende, adgangsvejene til de to bastioner er uklare, og selve Prangervejs udformning virker som en barriere.

Indersiden af volden langs Vester Voldgade opleves som en bagside i byen, hvilket aktuelt forstærkes af det tomme areal på den tidligere Vossgrund.

Området rummer mange forskellige elementer med potentiale til at formidle byens historie, men er samtidig i en vis naturlig venteposition, indtil anvendelsen af Vossgrunden er afklaret.

OPGAVEN

Deltagerne skal udarbejde et samlet forslag til disponering og udvikling af området omkring Prangervej. Forslaget skal have særlig fokus på:

- At styrke sammenhængen i voldanlægget på tværs af Prangervej.
- At lette adgangen til de to bastioner og specielt på Slesvigs Bastion skabe nye aktivitetsmuligheder.
- At samtænke bearbejdningen af voldanlægget med en fremtidig anvendelse af Voss-grunden.

Deltagerne bør blandt andet overveje:

- Hvordan stiforløbene kan gøres klarere.
- Hvilke muligheder, der er for at aktivere den gamle ridebane på Slesvigs Bastion som ramme om forskellige typer af arrangementer.
- Hvordan vejprofilet og udformningen af Prangervej kan ændres, så den tværgående oplevelse af volden styrkes.
- Hvordan den fremtidige disponering af Voss-grunden kan medvirke til at styrke oplevelsen af voldanlægget.
- Hvilke muligheder er der for at retablere det oprindelige voldforløb fra ridebanen og ned langs Vester Voldgade – se kort side 8.
- Hvilke muligheder der er for at reetablere/markere den oprindelige ravelin.

FOKUSPUNKT
PRANGERVEJ

1. Prangervej
2. Sjællandsgade
3. Vester Voldgade
4. Jernbanegade
5. Holstens Bastion
6. Slesvigs Bastion
7. Tidligere ridebane
8. Mosaik Begravelsesplads
9. Voss-grunden

3

1

8

1+5

FOKUSPUNKT 4 HOLSTENSVEJ

Ved Holstensvej er fæstningsanlægget i opløsning og næsten ikke aflæseligt mellem baneterræn, vejanlæg og industriarealer. Samtidig får Holstensvej stadig større betydning som indfaldsvej til bymidten og ikke mindst det nye Fredericia C. Der er i dette fokuspunkt brug for en markeret indgang til byen og en nyfortolkning af fæstningsanlæggets afslutning mod sydvest.

STEDET

Området ved Holstensvej er det sted i hele fæstningsbyen, hvor det er sværest at se, at man passerer et voldanlæg. Den karakteristiske oplevelse af at ankomme til byen igennem fæstningen får man ikke på dette sted.

Jernbanens udvikling har gjort, at en stor del af Holstens Bastion er forsvundet. Den intakte del ligger nord for baneterrænet og indeholder blandt andet DSB's mindelund. Syd for baneterrænet eksisterer kun en lille reminiscens i form af en beplantet forhøjning mellem jernbanesporene og Holstensvej. Mod Lillebælt er den tidligere Oldenburgs Bastion helt sløffet og erstattet af industri- og havnearealer på opfyldt jord uden for det historiske fæstningsareal.

Ankomsten til Fredericia bymidte ved Holstensvej har de senere årtier fået stadig stigende betydning som en vigtig indfaldsvej til industrihavnen. Med udbygningen af Fredericia C må adgangen forventes at få endnu større trafikmængder og også en mere sammensat trafik med både erhvervstrafik, persontrafik samt cyklende og gående.

2+3

UDFORDRINGERNE

Indgangen til Fredericia via Holstensvej er i dag præget af de industrielle omgivelser i form af en lang, lige og oplevelsesfattig indfaldsvej med spredt grøn beplantning, som slet ikke kobles til fæstningsanlægget. Den store udfordring i dette fokuspunkt er, i hvilket omfang området skal betragtes og udvikles som en del af voldanlægget – eller om udviklingen i stedet skal tage udgangspunkt i en bearbejdning af en moderne indfaldsvej. Der er under alle omstændigheder behov for at inddrage dette trafikerede sted i en samlet strategi for ankomsten til Fredericia.

OPGAVEN

Deltagerne skal udarbejde et samlet forslag til disponering og udvikling af området omkring Holstensvej. Forslaget skal have særlig fokus på:

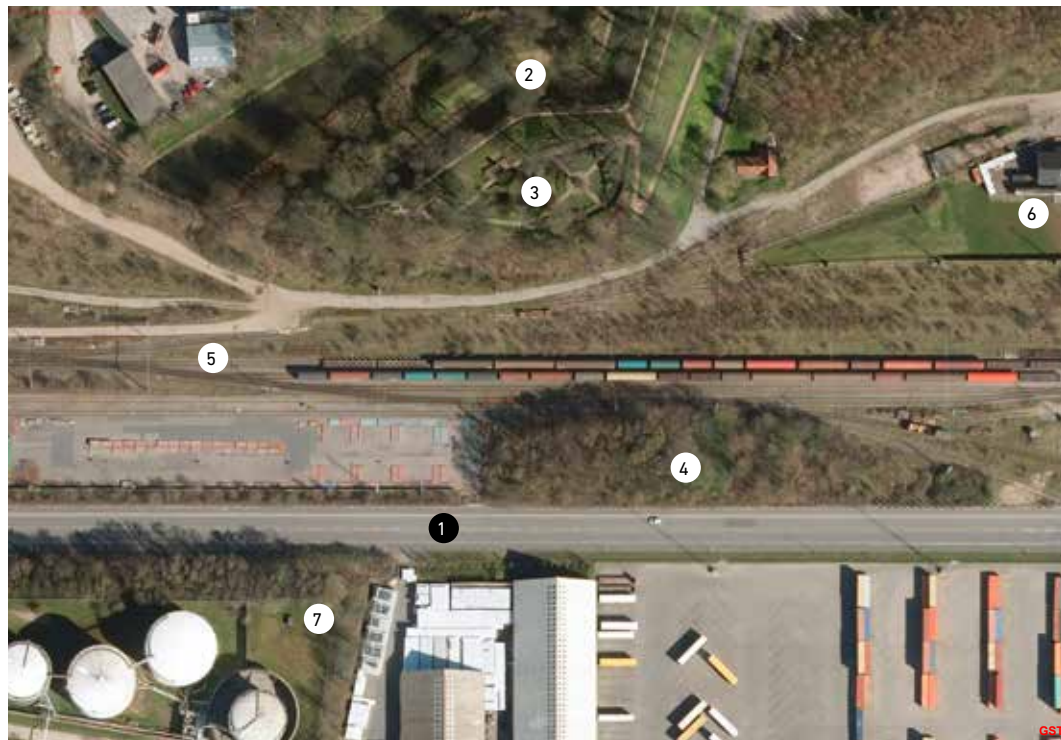
- At synliggøre historien om det samlede fæstningsanlæg ved en fremtidig vigtig indfaldsvej.
- At etablere en form for ankomst med referencer til fæstningsanlægget.

Deltagerne bør blandt andet overveje:

- Hvilke muligheder der er for at etablere en mindre opløst afslutning på voldanlægget end i dag.
- Hvordan det formidles, at man ankommer gennem et voldanlæg.
- Hvordan man undgår, at retableringsløsninger eller byporte på dette sted får kulissekarakter.

FOKUSPUNKT
HOLSTENSVEJ

1. Holstensvej
2. Holstens Bastion
3. DSB's Mindelund
4. Holstens Bastion (reminiscens)
5. Baneterræn
6. Ungdommens Hus
7. Industri- og havne-
område

5, 6

1

STRATEGI FOR **R** REALISERING

Første etape af helhedsplanen forventes realiseret i 2020. Den økonomiske ramme for den første etape er 30 mio. kr. eksklusiv moms.

TID

Realiseringen af helhedsplanen forventes at ske i etaper over en længere årrække. Den første etape forventes færdigrealiseret i 2020.

Deltagerne skal beskrive en strategi for, hvordan helhedsplanen kan opdeles i et antal etaper.

ØKONOMI

Helhedsplanens første etape skal realiseres inden for en økonomisk ramme på 30 mio. kr. eksklusiv moms. Beløbet omfatter samtlige udgifter til rådgivning og entrepris-kontrakter.

Deltagerne skal udarbejde et budget for den foreslåede disponering af aktiviteterne i første etape.

Deltagerne skal derudover levere en kortfattet beskrivelse af de driftsmæssige aspekter ved aktiviteterne i den foreslåede første etape. Deltagerne skal gøre rede for, at de foreslåede aktiviteter kan driftes inden for et niveau svarende til det eksisterende driftsbudget – se bilag 12.

ORGANISATION

Overordnet politisk ansvarlig: Jacob Bjerregaard, Borgmester, Fredericia Kommune

Administrativ ansvarlig: Mogens Bak Hansen, Direktør for vækst, Fredericia Kommune

Projektleder og kontaktperson: Louise Raun, Arkitekt, Fredericia Kommune.

B
ETINGELSER

KONKURRENCEUDSKRIVER

Konkurrencen er udskrevet af Fredericia Kommune i samarbejde med A.P. Møller Fonden.

A.P. Møller Fonden har ydet en bevilling på 35 mio. kr. til gennemførelse af konkurrencen samt realisering af første etape af renoveringen af voldanlægget.

KONKURRENCEFORM

Konkurrencen er udskrevet den 10. oktober 2016 som en indbudt projektkonkurrence for landskabsarkitekter m.fl. med 5 deltagere i henhold til direktiv 2014/24/EU, jf. udbudsbekendtgørelsen nr. (2016-101911).

KONKURRENCESPROG

Konkurrencesproget er dansk. Kontrakt-, forhandlings- og arbejdsproget ved gennemførelse af den udbudte opgave vil være dansk.

ORGANISATION

BYGHERRE

Fredericia Kommune

Att.: Louise Thaysen Raun, planlægger, projektleder

Plan og arkitektur

Gothersgade 20, 7000 Fredericia

Direkte: 7210 7705

E-mail: louise.raun@fredericia.dk

KONKURRENCENS SEKRETÆR

Arkitektkonkurrencerdk ApS

Att.: Anne-Mette Bølling, direktør, arkitekt maa, konkurrencerådgiver

Hyldegårdsvej 7, 2920 Charlottenlund

Mobil: 2424 7049

E-mail: amb@arkitektkonkurrencerdk.dk

DELTAGERE

Konkurrencen har deltagelse af følgende fem teams, her nævnt i alfabetisk rækkefølge:

TEAM A

Totalrådgiver: **Arkitekt Kristine Jensens Tegnstue ApS**

Underrådgivere:

NIRAS A/S

NORRØN ApS

TEAM B

Totalrådgiver: **Erik Brandt Dam Arkitekter ApS**

Underrådgivere:

Professor Martin Zerlang, EDD Arkitekter

Charlotte Skibsted Landskabsarkitekter

Cornelius + Vøge ApS

MOE Rådgivende ingeniører A/S

TEAM C

Totalrådgiver: **Henning Larsen Architects**

Underrådgivere:

Kongshaug & Søn

EKJ Rådgivende Ingeniører A/S

2+1 Idebureau v

TEAM D

Totalrådgiver: **Schönherr A/S**

Underrådgivere:

Mogens A. Morgen, professor, arkitekt MAA

Via Trafik Rådgivning A/S

Konsulent: Cubo Arkitekter A/S

TEAM E

Totalrådgiver: **Spektrum Arkitekter ApS**

Underrådgivere:

Box 25 Arkitekter

Konsulenter:

Katinka Hauxner, strategisk byudvikling

Tine Vognsen, grafiker

Bjørn Westerbeeck Dahl, historiker

Erik Husted, historiker

Chris Johnstone, landskabsarkitekt, Australien

DOMMERKOMITE

Forslagene bedømmes af en dommerkomité bestående af følgende repræsentanter:

Jacob Bjerregaard Jørgensen, borgmester Fredericia Kommune (formand for dommerkomiteen)

Ove Hornby, A.P. Møller Fonden

Ulla Lunn, arkitekt, A.P. Møller Fonden

Steen Wrist Ørts, formand for By og Planudvalget,

Fredericia Kommune

Mogens Bak Hansen, direktør for vækst, Fredericia Kommune

Bodil Schelde-Jensen, kultur og fritidschef, Fredericia Kommune

Irene Jensen, arkitekt, Fredericia Kommune

Fagdommer Lisbeth Westergaard, indehaver, landskabsarkitekt maa
Fagdommer Helle Søholt, arkitekt maa, partner Gehl Architects

RÅDGIVER FOR DOMMERKOMITEEN

Kjeld Borch Vesth, restaureringsarkitekt, Kulturstyrelsen

Dommerkomiteen kan indkalde yderligere rådgivning efter behov.

SEKRETARIAT FOR DOMMERKOMITEEN

Anne-Mette Bølling, konkurrencesekretær,
Arkitektkonkurrencerdk

Louise Thaysen Raun, planlægger, Fredericia Kommune
Nanette Simonsen Rytter, landskabsarkitekt, Fredericia Kommune

KONKURRENCEMATERIALE

ADGANG TIL KONKURRENCEMATERIALE

Konkurrencematerialet vil være tilgængeligt for deltagerne fra den **10. oktober 2016 kl. 12.00**, hvor det kan hentes i digital form på iBinder.

Til besigtigelsen den 13. oktober 2016 udleveres 6 stk. trykte konkurrenceprogrammer til hvert team.

SAMLET KONKURRENCEMATERIALE

Det samlede konkurrencemateriale består af:

- A. Udbudsbrev, 10.10.2016.
- B. Konkurrenceprogram, trykt udgave.
- C. Digitale bilag i henhold til liste nedenfor.
- D. Besigtigelsesnotat.
- E. Spørgsmål og svar fra to spørgerunder.
- F. Eventuelle rettelsesblade.

DIGITALE BILAG

Konkurrence- og aftalemateriale

1. Konkurrenceprogram – pdf, 10.10.2016.
2. Udkast til totalrådgiveraftale – pdf, 10.10.2016.

Tegningsmateriale, fotos

3. Planer af eksisterende voldanlæg med koter, beplantning og bebyggelse – dwg-filer. Alle data i dwg-filerne er leveret i følgende koordinatsystem: UTM Zone32 Euref89. Data leveres tilbage i samme koordinatsystem (UTM Zone32 Euref89). Copyright på alt der bliver udleveret.

4. Ortofotos af byen, samt de fire fokuspunkter – pdf.
5. Luftfotos af byen – tif.
6. Tegningsmateriale eksisterende bygninger
7. Historiske fotos – jpg filer.

Baggrundsmateriale, rapporter

8. Fredericias historie kort fortalt, Museerne i Fredericia – word, 10.10.2016.
9. Kommuneplan 2013-2025 – netudgave, 2013.
10. Fæstningsbyen Fredericia – strategi og byrumsplan – pdf, 2007.
11. Vision for Østerstrand – pdf, 2015.
12. Plejeplan Fredericia Vold, Museerne i Fredericia – word, januar 2016.
13. Driftsregnskab Fredericia Vold – excel, 2015.
14. Opsamlingsnotat fra aktør- og brugerworkshop – pdf, 10.10.2016.

BESIGTIGELSE, SPØRGEMØDE, SPØRGSMÅL

BESIGTIGELSE

Alle 5 teams inviteres til en besigtigelse i Fredericia torsdag den **13. oktober fra kl. 12.00-16.00**. Sted: Fredericia Rådhus, Gothersgade 20, 7000 Fredericia, tel: 7210 7010.

Tilstede vil være repræsentanter fra bygherre, Museerne i Fredericia, samt konkurrencens sekretær.

Teams bedes tilmelde sig besigtigelsen med fulde navne, titel og firma på mail til konkurrencens sekretær senest den 5. oktober 2016 kl. 12.00.

SPØRGEMØDE

Spørgsmål, der umiddelbart kan besvares, vil blive besvaret på mødet, og resten af spørgsmålene besvares i et besigtigelsesnotat, der eftersendes inklusive de spørgsmål, der er besvaret på mødet.

SKRIFTLIGE SPØRGSMÅL

Spørgsmål i forbindelse med konkurrencen stilles på mail til: Anne-Mette Bølling, amb@arkitektkonkurrencerdk.dk. Spørgsmålene forelægges i anonymiseret form for konkurrenceudskriver.

1. Spørgerunde

Spørgsmål skal sendes senest 1. november 2016. Svar til deltagerne forventes udsendt senest 11. november 2016.

2. Spørgerunde

Spørgsmål skal sendes senest 30. november 2016. Svar til deltagerne forventes udsendt senest 7. december 2016.

AFLEVERINGSMATERIALE

Materiale ud over det nævnte vil ikke blive medtaget til bedømmelsen. Der må kun afleveres ét forslag fra hver deltager. Et forslag, eller udsnit af det, må ikke tidligere have været offentliggjort.

Hver deltager skal aflevere to pakker anført med samme tilfældigt valgte 5-cifrede kendingstal og mærket ”Fæstningsbyen Fredericia konkurrence”.

Alle dele af forslaget skal være anonyme – også alle filer – og mærket med det samme tilfældigt valgte 5-cifrede kendingstal.

PAKKE 1

PLANCHER

Max 5 stk. A0 plancher (840x1200 mm. i højformat)

Oversigtsplan volden, mål 1:2.500

Planen skal illustrere forslagets hovedgreb og skal blandt andet illustrere forholdet mellem vold og by. Planen skal vise en overordnet disponering af volden med hensyn til ankomst/byporte, trafik- og stisystem, parkering, landskabsstruktur, rekreative faciliteter samt bearbejdning af særlige historiske lokaliteter.

Generelle guidelines

Generelle principper for udviklingen og bearbejdningen af volden illustreret i diagrammer, plan/snit og visualiseringer i valgfri målestok.

Guidelines skal omfatte de forhold, som er beskrevet i programmet side 39-41.

Plan og snit i fire fokuspunkter, mål 1:500

Materialet skal illustrere, hvorledes den overordnede plan for volden og de generelle guidelines omsættes i en mere detaljeret bearbejdning af fire udvalgte fokuspunkter:

1. Kongens Port
2. Danmarks Port
3. Prangervej
4. Holstensvej

Plan og snit kan suppleres af diagrammer, rumlige skitser eller andet, der understøtter forslaget.

PAKKE 2

A3-HÆFTER, 20 STK.

Beskrivelse og tegninger

A3-hæftet skal indeholde en beskrivelse af forslagets overordnede vision og hovedgreb, samt beskrivelse og tegninger af alle relevante forhold for vurdering af forslaget. Beskrivelsen skal i særlig grad omfatte forhold, som ikke fremgår umiddelbart af tegningsmaterialet, som f.eks. en strategi for historiefortælling og formidling.

A3-hæftet skal indeholde alle tegninger og diagrammer fra plancherne. Tegninger skal have angivet målestoksforhold.

Strategi for realisering

En beskrivelse af strategien for realisering af helhedsplanen i et antal etaper samt en beskrivelse af, hvilke aktiviteter der indgår i første etape.

Beskrivelse af driftsmæssige konsekvenser

En kortfattet beskrivelse af de driftsmæssige konsekvenser ved aktiviteterne i den foreslåede første etape.

Økonomi

A3-hæftet skal indeholde en økonomi- og arealoversigt, der anskueliggør, at det viste forslag i første etape kan realiseres inden for den anviste økonomiske ramme. Det er afgørende for bygherren, at den samlede økonomiske ramme ikke overskrides.

KUVERT – NAVNESEDDEL + USB MED NAVNESEDDEL

En lukket kuvert, med udfyldt navneseddel i papir samt et Usb-stik med navneseddel i word med deltagers:

- Firmanavn
- Navn på kontaktperson
- Adresse
- Mobilnummer
- Mailadresse
- Forslagets kendingstal
- Hovedrådgiver
- Underrådgiver
- Ophavsret

Uden på kuverten skrives:

- Navneseddel
- ”Fæstningsbyen Fredericia – konkurrence”
- Det valgte kendingstal

INDLEVERING OG UPLOAD AF KONKURRENCEFORSLAG

FYSISK AFLEVERING

Pakke 1 og pakke 2 skal afleveres med bud senest den **16. december 2016 kl. 12.00** på adressen:

Arkitektkonkurrencerdk ApS
Att.: Anne-Mette Bølling, direktør, arkitekt maa,
konkurrencerådgiver
Hyldegårdsvej 7, 2920 Charlottenlund
Mobil: 2424 7049
E-mail: amb@arkitektkonkurrencerdk.dk

Åbningstid for indlevering kl. 9.00-15.30.

Pakkerne skal være mærket: "Fæstningsbyen Fredericia – konkurrence". Anonymiteten må ikke brydes. Det er deltagernes ansvar, at dette ikke sker.

DIGITAL AFLEVERING

Digitalt materiale uploades på iBinder senest den **16. december 2016 kl. 12.00**.

Det digitale materiale skal omfatte:

Pdf-fil med plancherne i lav opløsning. To pdf-filer med A3-hæftet i henholdsvis høj og lav opløsning. Alle centrale illustrationer som særskilte anonyme filer i høj opløsning i ikke låst pdf-, psd-, eps- eller jpg-filformat.

BEDØMMELSESKRITERIER

Forslagene vil blive vurderet på deres samlede opfyldelse af konkurrenceprogrammets krav og ønsker med fokus på:

- Helhedsgrebet, herunder den historiske indlevelse i konteksten.
- Forslagets landskabsarkitektoniske og planmæssige løsninger, herunder voldens sammenhæng med byen.
- Forslagets løsning og detaljering af fokuspunkterne.
- Forslagets egnethed til en etapevis realisering.
- Forslagets robusthed og realiserbarhed inden for den økonomiske ramme.

RETTIGHEDER

Ejendomsretten til forslagene tilhører konkurrenceudskriveren. Ophavsretten til et konkurrenceforslag tilhører forslagsstilleren. Konkurrenceudskriver, Arkitektkonkurrencerdk og tredjepart har ret til at offentliggøre forslagene i f.eks. tidsskrifter og på nettet. Ved offentliggørelse vil forslagsstillers navne blive nævnt.

TAVSHEDSPLIGT

Deltagerne forpligtiger sig til at vente med at offentliggøre deres konkurrenceforslag, til der er afholdt officiel offentliggørelse.

VEDERLAG

Alle deltagere, der afleverer et konditionsmæssigt og gennemarbejdet forslag, vil modtage et vederlag på 300.000 kr. eksklusiv moms.

Beløbet udbetales umiddelbart efter konkurrenceresultatets offentliggørelse og efter modtagelse af elektronisk fremsendt faktura til Fredericia Kommune. Faktura stiles til kontaktperson Louise Thaysen Raun og påføres EAN nr. 579 800 648 0203.

KOMPENSATION

Hvis sagen standses, inden der er skrevet kontrakt med vinderen, eller hvis opgaven ikke bliver givet til vinderen inden to år efter offentliggørelsen, skal der udbetales en kompensation på 300.000 kr. eksklusiv moms til vinderen. Hvis opgaven senere alligevel gives til vinderen, skal kompensationsbeløbet betragtes som en áconto-udbetaling af rådgiverhonoraret.

DET VIDERE FORLØB

Det forventes, at konkurrenceudskriver indgår kontrakt med vinderen om en totalrådgiveropgave.

OFFENTLIGGØRELSE AF RESULTATET

Der forventes officiel offentliggørelse af resultatet i marts-april 2017.

PROGRAMMETS GODKENDELSE

Konkurrenceprogrammet er godkendt af dommerkomiteen.

KOLOFON

Konkurrencen er udskrevet af
Fredericia Kommune

Konkurrenceprogrammet er udarbejdet med bidrag fra:

Fredericia Kommune
A.P. Møller og Hustru Chastine Mc-Kinney Møllers Fond til almene Formaal
Museerne i Fredericia

Bevaringsfonden for Fæstningsbyen Fredericia
Landskomiteen til Renovering af Fredericia Vold
Arkitektkonkurrencerdk ved Anne-Mette Bølling
Blue Bakery ved Anne-Katrine Hornemann

Tekst, redaktion og grafisk tilrettelæggelse
Jens V. Nielsen

Foto
Fredericia Kommune og Jens V. Nielsen

Tryk
Production Facilities

Udgivet 10. oktober 2016

